

TOKAT İLİ

TARIM VE KIRSAL KALKINMA EYLEM PLANI

2018 - 2023

TOKAT İLİ
Tarım ve Kırsal Kalkınma Eylem Planı
(2018-2023)

Akademik Moderatör
Prof. Dr. Nuray KIZILASLAN

Koordinatör Kurum
Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü

ÖNSÖZ

Küresel ekonomide değişim ve dönüşümlerin yaşandığı çağımızda, ülkemizde yapılan yatırımların 2023 vizyonu doğrultusunda planlanmasının son derece önemli olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu vizyonu gerçekleştirmek için kamu sektörü, özel sektör, üniversite ve sivil toplum kuruluşlarıyla toplumun bütün taraflarının ortak akıl bilinciyle hareket etmesi son derece değerlidir.

Bu kapsamda, Tokat ilinin Türkiye ekonomisinin gelişim ve toplumsal dönüşüm sürecine uyum gösterebilmesi amacıyla, Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA) koordinasyonunda başlatılan 2018-2023 Tokat İli Sektörel Eylem Planları çalışması tamamlanmıştır. Çalışma kapsamında, başkanlığında toplanan yönetim heyetince belirlenen 10 adet sektörel konu başlığında Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi tarafından görevlendirilen akademik personel moderatörlüğünde ve raportörlüğünde sektörlerin ilgili kurumlarından ve bütün paydaşlarından destek alınarak katılımcı bir anlayışla raporlar hazırlanmıştır. Çalışmalarda ilgili sektördeki uluslararası eğilimler dikkate alınarak ülkemizin ulusal ölçekli planlarına, akademik çalışmalarına değin geniş yelpazeli bir bilgi dağarcığından istifade edilerek Tokat için yapılması gerekenler ortaya konulmuştur. Böylece her sektörel eylem planında yıllara sair, hangi kurumların beraber çalışarak hangi faaliyetleri gerçekleştireceği konusunda detaylı bir yol haritası belirlenmiştir. İlgili kurumlarımız, bu eylem planları içerisinde ilimizin sektörel bazda gereksinimlerine göre, Tokat'ta farklılık yaratacak 5 yıllık proje ve faaliyetlerini tasarlama imkânı bulacaktır.

Sektörel eylem planlarının ilimizin ekonomik ve sosyal kalkınması için yol gösterici olmasını temenni ederken, bu çalışmaların hazırlanmasında emeği geçen Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve OKA yetkililerine teşekkür ederim. Sektörel eylem planlarının ilimize hayırlı olmasını dilerim.

Dr. Ömer Toraman
Tokat Valisi
OKA Yönetim Kurulu Başkanı

İÇİNDEKİLER

1.GİRİŞ VE YÖNETİCİ ÖZETİ	8
2.RAPORUN AMACI VE KAPSAMI.....	9
3.RAPORUN HEDEFİ.....	9
4.ÇALIŞMA YÖNTEMİ	9
5.SEKTÖRÜN MEVCUT DURUMU.....	12
5.1.Global Gelişmeler	12
5.2.Türkiye’de Makro Ölçekli Yaklaşımlar	12
5.3.Tokat Tarım Sektörünün Mevcut Durumu.....	20
5.3.1.Genel Çerçeve	20
5.3.1.1.İklim.....	20
5.3.1.2.Bitki Örtüsü.....	20
5.3.1.3.Ekonomi	20
5.3.1.4.Kırsal Nüfus	20
5.3.1.5.İdari Yapı.....	20
5.3.1.6.Alan	20
5.3.2.Tokat Tarımı ve Potansiyeli.....	21
5.3.2.1.Arazi Durumu	21
5.3.2.2.Bitkisel Üretim	22
5.3.2.3.Organik Tarım.....	25
5.3.2.4.İyi Tarım Uygulamaları.....	25
5.3.2.5.Sözleşmeli Üretim	26
5.3.2.6.Örtü altı Tarım.....	26
5.3.2.7.Hayvansal Üretim.....	27
5.3.2.8.Tarıma Dayalı Sanayi	28
5.3.2.9.Tarıma Bağlı Sanayi.....	28
5.3.2.10.Tarımsal Amaçlı Kooperatifler	30
5.3.2.11.Üretici Birlikleri.....	30
5.3.2.12.İslah Amaçlı Yetiştirici Birlikleri.....	31
5.3.2.13.Tarım Havzaları.....	31
5.3.2.14.Tarımsal Desteklemeler	31
5.3.2.15.Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Destekleri.....	33
5.3.2.16.Tokat Tarımının Sorunları	34
5.3.2.17.Tokat Tarımı Swot Analizi.....	35
6.HEDEF ANALİZİ.....	37
7.PERFORMANS GÖSTERGELERİ.....	51
8.SORUMLU KURULUŞLAR - PAYDAŞ ANALİZİ.....	54
9.EYLEM PLANI.....	55
10.GÖRÜŞ VE ÖNERİLER	73
11.KAYNAKLAR.....	74

TABLolar LİSTESİ

- Tablo 1- Tokat İli Arazi Yapısı (ha)
- Tablo 2- Tarım Arazisinin Niteliğine Göre Dağılımı (ha)
- Tablo 3- Tarım Arazisinin Bitkisel Üretim Alanlarına Göre Dağılımı (ha)
- Tablo 4- Tarla Ürünleri Grubu Ekiliş Alanı (ha)
- Tablo 5- Tarla Ürünleri Ekiliş Alanı (ha)
- Tablo 6- Sebze grubu üretim alanı (ha)
- Tablo 7- Sebze ürünleri üretim alanı (ha)
- Tablo 8- Meyve Grubu Üretim Alanı (ha)
- Tablo 9- Meyve ürünleri üretim alanı (ha)
- Tablo 10- Bitkisel üretimde öne çıkan ürünlerin üretim miktarları (Ton) (2016 yılı)
- Tablo 11- İyi tarım uygulamaları alan ve üretim miktarı (2017 yılı)
- Tablo 12- Sözleşmeli Üretim Verileri
- Tablo 13- Hayvan Varlığı (Baş)
- Tablo 14- Hayvancılık İşletme Sayısı (Adet) (2016 yılı)
- Tablo 15- Hayvansal Üretim Miktarı (2016)
- Tablo 16- Tarıma Dayalı Sanayi İhraç Ürünleri ve Miktarı (kg) (2016 yılı)
- Tablo 17- Tokat İli Tohumculuk Faaliyetleri Yetkili Sayısı (2017)
- Tablo 18- Tokat İli Yem İşletmeleri Sayısı
- Tablo 19- Tokat'ta Üretici Birlikleri ve Üye Sayısı
- Tablo 20- Yetiştirici Birlikleri ve Üye Sayısı
- Tablo 21- Tokat İli Tarım Sektörüne Verilen Destekler (TL) (2017)
- Tablo 22- Tokat İli TKDK Koordinatörlüğü IPARD I kapsamında Toplam Yatırım ve Destek Tutarı
- Tablo 23- Tarım ve kırsal kalkınma eylem planı performans göstergeleri
- Tablo 24- Paydaş Analizi

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1- Probleme Yönelik Hedef Analizi

Şekil 2- Probleme Yönelik Hedef Analizi

Şekil 3- Probleme Yönelik Hedef Analizi

Şekil 4- Probleme Yönelik Hedef Analizi

Şekil 5- Probleme Yönelik Hedef Analizi

Şekil 6- Probleme Yönelik Hedef Analizi

Şekil 7- Probleme Yönelik Hedef Analizi

Şekil 8- Probleme Yönelik Hedef Analizi

Şekil 9- Probleme Yönelik Hedef Analizi

Şekil 10- Probleme Yönelik Hedef Analizi

Şekil 11- Probleme Yönelik Hedef Analizi

Şekil 12- Probleme Yönelik Hedef Analizi

Şekil 13- Probleme Yönelik Hedef Analizi

Şekil 14- Probleme Yönelik Hedef Analizi

Şekil 15- Probleme Yönelik Hedef Analizi

1. GİRİŞ VE YÖNETİCİ ÖZETİ

Tokat İl Tarım ve Kırsal Kalkınma Sektörel Eylem Planı 2018-2023 yılları arasında ulaşılmak istenen hedefler ve temel sorun alanlarına yönelik bir yol haritası sunmaktadır. Bu çalışmada, Tokat ilinin Türkiye ekonomisinin gelişim sürecine uyum göstermesi için tarım ve kırsal kalkınma alanında yapılması gereken çalışmalar Türkiye'nin 2023 Tarım ve Kırsal Kalkınma Vizyonunu da dikkate alarak Tokat özelinde planlanmıştır. Bu çerçevede, Onuncu Kalkınma Planı, Öncelikli Dönüşüm Programları, Orta Vadeli Program, Hükümet Programı, Bakanlık Stratejik Planları ile Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi Bölge Planı Tokat ilinin ihtiyaç ve öncelikleri dikkate alınarak incelenmiş hedefler belirlenmiş ve bu hedeflere yönelik Tarım ve Kırsal Kalkınma Sektörel Eylem Planı oluşturulmuştur. Eylem Planının hazırlanmasında gerçekleştirilen paydaş çalıştay ve kurumsal ziyaretler aracılığıyla ilgili kurumlardan katılım sağlanmıştır. Eylem planlarında yer alan faaliyetler birden fazla kurumun sorumluluk alanına giren ve kurumlar arası etkin koordinasyon gerektirecek şekilde tasarlanmış olup eylemler, eylemden sorumlu kuruluşlar tarafından eylemle ilgili kuruluşlarla koordinasyon halinde uygulamaya geçirilecektir. Eylem Planı'nda 15 eylem çıkarılmıştır. Bu 15 eylemin 9'u paydaşların da önerileri ile önceliklendirilmiştir. Önceliklendirilen eylemler şu şekildedir. Su kaynaklarının planlı bir şekilde geliştirilmesi, dağıtılması ve kullanılmasını sağlamak için açık kanal sulama sisteminin basınçlı sisteme dönüştürülmesi

- Meyve ve sebze ticaretinin standardizasyonunu sağlayarak rekabette güç kazandırmak için meyve ve sebze ticaret merkezinin kurulması
- Besi hayvanı pazarlama sorunlarının giderilmesine yönelik canlı hayvan borsasının kurulması
- Arıcılığın geliştirilmesi üretilen balın markalaşmasının sağlanması
- Bitkisel üretimde verimlilik ve etkinliği artırmak için örtü altı yetiştiriciliğinin geliştirilmesi
- Bağcılığın geliştirilerek markalaşmanın sağlanması
- Tıbbi ve aromatik bitkiler yetiştiriciliğinin geliştirilmesi
- Coğrafi işaret ve geleneksel ürünlerin tanıtımı ve tescilinde ilerlemeyi sağlayarak ekonomik katma değer artırılması
- Biyogaz teknolojisi kullanımının yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalarla lisanssız elektrik üretimi ve daha kaliteli çiftlik gübresinin elde edilmesine katkı sağlanması

Hazırlanan eylem planının etkin ve koordineli bir şekilde uygulamaya geçirilerek Tokat İli Tarım ve Kırsal Kalkınma sektöründe ekonomik ve sosyal katkı sağlamasını diliyorum.

25.05. 2018

PROF. DR. NURAY KIZILASLAN

2. RAPORUN AMACI VE KAPSAMI

Eylem Planının temel amacı; tarım ve kırsal kalkınmaya yönelik farklı kamu kurumlarının faaliyetlerini incelemek, farklı kurumlarla işbirliği halinde programlama yapmak, kurumların birbiriyle yapacağı faaliyetleri koordineli olarak yürütmeleri yönünde plan oluşturmak, kurumların koordinasyonu ile faaliyetlerin tamamlanmasını sağlayarak kamu kaynaklarının etkin ve verimli kullanılmasına rehberlik etmek, Türkiye'nin 2023 Tarım ve Kırsal Kalkınma Vizyonunu Tokat özelinde planlamaktır. Eylem Planının temel amacını gerçekleştirmek için rapor üç kapsamda düşünülmüştür. Öncelikle Türkiye'de makro ölçekli yaklaşımlara yer verilerek tarım ve kırsal kalkınmanın stratejik çerçevesi çizilmiştir. İkinci kapsamı Tokat İli'nin mevcut durum analizi oluşturmaktadır. Üçüncü kapsamda ise, makro ölçekli yaklaşımlarla uyumlu olarak belirlenen ve Eylem Planı döneminde sorumlu kuruluşlarca hayata geçirilmesi beklenen tarım ve kırsal kalkınma eylemlerine yer verilmiştir.

3. RAPORUN HEDEFİ

Kamu kurumlarının kaynaklarının etkin ve verimli kullanılması, yerel dinamiklerin ve fırsatların doğru değerlendirilmesi için, tarım ve kırsal kalkınmaya yönelik faaliyetleri 2023 Vizyonuna uygun bir şekilde planlamaktır. Bununla birlikte, tarım ve kırsal kalkınma faaliyetleri çok aktörlü ve çok sektörlü bir politika alanı olması dolayısıyla yerel düzeyde ihtiyaç duyulan koordinasyon sürecini geliştirmektir.

4. ÇALIŞMA YÖNTEMİ

Tarım ve Kırsal Kalkınma Sektörel Eylem Planı, Orta Karadeniz Kalkınma Ajansının (OKA) desteği ile başlatılmıştır. Bu plan Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Nuray KIZILASLAN moderatör ve danışmanlığında hazırlanmıştır. Koordinatör kuruluş ise Tokat İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğüdür. Öncelikle akademik moderatör makro ölçekli ulusal politikaları inceleyip derinlemesine bir ön çalışma yapmıştır. Akademik moderatör bunu takiben Tokat İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu vb ilgili tarım kuruluşlarına kurum ziyaretleri gerçekleştirmiştir. Bu ziyaretlerle ilin strateji ve planlarına yönelik bilgi ve döküman elde edilmiş, değerlendirme toplantıları yapılmıştır. Akademik moderatör tarafından Tokat İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü koordinasyonunda kırsal kesime hizmet götüren ve/veya doğrudan kırsal kalkınma ve tarımsal faaliyet yürüten kurum ve kuruluşlar olan paydaşların görüşlerinin alınmasına yönelik çalıştay planlanmış ve 16.02.2018 tarihinde İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü toplantı salonunda çalıştay gerçekleştirilmiştir. Çalıştay, yerel düzeydeki paydaşların işbirliği ve katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Çalıştaya 14 Paydaş kurumdan 23 kişi katılım sağlamıştır. Bu kurumlar;

- İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü
- Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
- Orta Karadeniz Geçit Kuşağı Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü
- İl Özel İdaresi
- Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA)
- Ziraat Mühendisleri Odası
- Tokat Veteriner Hekimleri Odası

- Tokat Ticaret Borsası
- Devlet Su İşleri 72. Şube Müdürlüğü
- Tokat İl Orman ve Su İşleri Şube Müdürlüğü
- Tokat İli Süt Üreticileri Birliği
- Tokat İli Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliği
- Tokat İli Damızlık Manda Yetiştiricileri Birliği
- Arı Yetiştiricileri Birliği

Akademik moderatör tarafından temel dökümanlar olan makro ölçekli yaklaşımlar esas alınarak hazırlanan taslak eylem stratejileri üzerinde durulmuş, kurum görüşleri alınmış ve çeşitli sorularla kurumların planlardaki yer, sorumluluk ve işbirliklerini belirlemeleri istenmiştir. Kurumlardan gerek çalıştayda gerekse sonrasında alınan geri dönütler ile Tokat İli Tarım ve Kırsal Kalkınma Eylem Planı rapor edilmiştir. Çalıştayda, işbirliği mekanizmasının kurulması, bütüncül bir yaklaşımla eylemlerin dikkate alınması, katılımçılık ve hesap verilebilirlik ilkelerinin gözetilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Çalıştaya ilişkin birkaç fotoğraf aşağıda verilmiştir.

5. SEKTÖRÜN MEVCUT DURUMU

5.1. Global Gelişmeler

Tarım; bireylerin gıda güvenliğinin teminatı, milli gelir, istihdam, ihracat, ekolojik denge ve sanayiye hammadde temin etmeye yönelik katkıları açısından dünyada vazgeçilmez bir sektör olma niteliğini korumaktadır. Bu nedenle tarım sektörü, toplumların ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik kriterlerini üzerinde barındırdığı için ülke kalkınmasında reel sektör konumundadır. Türkiye'nin tarım potansiyeli geçmişten günümüze iklimi ve Anadolu'nun ticaret merkezi olması açısından yüksektir.

Türk tarım sektörü 2017 yılı itibariyle; toplam ülke nüfusunun % 10'unu barındırmakta, 79,5 milyon ülke nüfusunu beslemekte, 56 milyar ABD doları tarımsal hasıla ve 17 milyar ABD doları tarımsal ihracat rakamları ile ön plana çıkmaktadır. Toplam ihracatın % 12'sini gerçekleştirmektedir (TEPAV, 2017). Ayrıca, istihdamın %19,4'ünü sağlamaktadır. Türkiye'de tarım sektörünün GSYH içerisindeki payı 1980 yılında %26,1 iken, 2000 yılında %10,1, 2016 yılında %6,2, 2017 yılında ise olarak %6,1 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2018). Tarım sektörünün GSYH'daki payının giderek düşmesi, sanayi ve hizmet sektörlerinin gelişmesinin göreceli olarak daha hızlı gerçekleşmesinden kaynaklanmaktadır.

5.2. Türkiye'de Makro Ölçekli Yaklaşımlar

Türkiye'de sektörlere yön veren politikalar bulunmaktadır. Kalkınma planları, öncelikli dönüşüm programları, hükümet programı, Bakanlık stratejik planları, bölgesel planlar gibi makro ölçekli plan ve programlar karar uygulayıcılara politika belgesi sunmaktadır. Bu politika belgeleri mikro ölçekte de sektörel eylem planları hazırlanırken rehber alınmakta ve alınan kararlar çerçevesinde sektörlerin kısa, orta ve uzun vade hedef ve amaçlarına temel oluşturmaktadır. Bu çalışmada Tokat ilinin tarım ve kırsal kalkınma alanlarındaki Türk Tarım Politikalarının gelişim sürecine uyum göstermesi için hedefler, amaçlar, yapılması gereken çalışmalar makro ölçekli yaklaşımlar dikkate alınarak planlanmıştır. Bu çerçevede, Onuncu Kalkınma Planı, Öncelikli Dönüşüm Programları, Orta Vadeli Program, Hükümet Programı, Bakanlık Stratejik Planları ile Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi Bölge Planı Tokat ili tarımının ihtiyaç ve öncelikleri dikkate alınarak incelenmiştir.

Türkiye'de 10. Kalkınma Planı'nda, sürdürülebilir kalkınma ön plandadır. Sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için küresel ölçekte başlayan yeni büyüme modeli arayışlarıyla birlikte "yeşil büyüme" kavramı önem kazanmıştır. Bu kavram çerçevesinde, üretim sektörlerinde temiz üretim ve eko-verimlilik ile hem çevrenin korunması hem de rekabetçiliğin artırılması mümkün görülmekte, tarım ve turizm gibi çevreye duyarlı sektörlerde ekolojik potansiyel değerlendirilmektedir.

10. Kalkınma Planı'nda "Yenilikçi Üretim İstikrarlı Yüksek Büyüme" kapsamı içinde "Tarım ve Gıda" konularına yer verilmiştir. 10. Kalkınma Planı'nda toplumun yeterli ve dengeli beslenmesini esas alan, ileri teknolojiye dayalı, altyapı sorunlarını çözmüş, örgütlülüğü ve verimliliği yüksek, etkin ve talebe dayalı üretim yapısıyla uluslararası rekabet gücünü artırmış, doğal kaynakları sürdürülebilir kullanan bir tarım sektörünün oluşturulması amaçlanmaktadır. Bu amaçlar kapsamında oluşturulan politikalar şunlardır:

- Yeter gelirli işletme büyüklüğü temelinde tarımsal işletmelerin etkinliklerinin artırılması
- Arazi parçalanmasının önüne geçilmesi ve iyi işleyen bir tarım arazisi piyasasının tesis edilmesine yönelik hukuki ve kurumsal düzenlemelerin yapılması

- Tarla içi geliştirme hizmetleri etkinleştirilerek sulama oranının artırılması, tarla içi sulamalarda modern sulama yöntemlerinin yaygınlaştırılması
- Tarımsal desteklerin tarım havzaları ve parselleri bazında, sosyal amaçlı ve üretim odaklı olarak düzenlenmesi, desteklerde çevre ile bitki, hayvan ve insan sağlığının dikkate alınması, sertifikalı üretim yöntemlerine önem verilmesi
- Tarım sigortalarının kapsamının genişletilerek yaygınlaştırılması
- Tarımsal ürün ihraç pazarlarının geliştirilmesi
- Tarım ve sanayi işletmelerinin işbirliği ve entegrasyonunun sağlanması, yerel ve geleneksel ürünlerin katma değeri ve ihracata katkısının artırılması
- Katma değeri yüksek ürünlerin geliştirilmesine, gen kaynaklarının korunmasına, ıslah çalışmalarına, nanoteknoloji ve biyoteknolojiye yönelik araştırmalara öncelik verilmesi
- Hayvancılıkta etçi tip sığır ve koyun yetiştiriciliğinin geliştirilmesine ağırlık verilmesi
- İşletme Odaklı Koruyucu Veteriner Hekimlik Sistemi ile hayvan refahını içerecek şekilde tek sağlık politikasının hayata geçirilmesi
- Çayır ve mera alanlarının tespit, tahdit, tasnif ve ıslah çalışmaları hızlandırılarak daha etkin ve verimli kullanımının sağlanması, yem bitkisi ihtiyacının üretim ve ürün çeşitliliğindeki artışla karşılanması
- Su ürünleri yetiştiriciliğinde, çevresel sürdürülebilirliğin gözetilmesi, ürün çeşitliliği ve markalaşma ile uluslararası pazarlarda rekabet edebilirliğin artırılmasının sağlanması
- Ormancılıkta yangınlar ile hastalık ve zararlılara karşı mücadele kapasitesinin geliştirilmesi, ağaçlandırma çalışmaları ve rehabilitasyon faaliyetlerinin hızlandırılması

Türkiye'de 10. Kalkınma Planı'nda "Yaşanabilir Mekanlar Sürdürülebilir Çevre" kapsamı içinde "Kırsal Kalkınma" ve "Toprak ve Su kaynakları Yönetimi" konularına yer verilmiştir.

10. Kalkınma Plan döneminde kırsal kalkınma politikası yönetimi için ilk defa Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi ve Kırsal Kalkınma Planı belgeleri yürürlüğe konulmuş, yerel düzeyde kırsal kalkınmaya ilişkin kurumsal kapasite güçlendirilmiştir. Bu kapasitenin oluşumuna katkı sağlayan kurumların başında; Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu ve kalkınma ajansları gelmektedir. Kırsal kalkınma politikasının temel hedefi, kırsal toplumun iş ve yaşam koşullarının bulunduğu yörede iyileştirilmesidir. Kırsal politikanın genel çerçevesi ise; kırsal ekonominin ve istihdamın güçlendirilmesi, insan kaynaklarının geliştirilmesi ve yoksulluğun azaltılması, sosyal ve fiziki altyapının iyileştirilmesi ile çevre ve doğal kaynakların korunması olarak belirlenmiştir. Bu genel çerçeve kapsamında belirlenen kırsal kalkınmaya yönelik politikalar şu şekilde oluşturulmuştur.

- Kırsal ekonominin üretim ve istihdam yapısı turizm, ticaret, gıda sanayi, küçük ölçekli üretim gibi tarım dışı ekonomik faaliyetlerle çeşitlendirilmesi
- Kırsal kalkınma desteklerinin tarımda rekabet gücünü iyileştirecek şekilde kullanılması
- Sosyal hizmet ve yardımların köylere arz yönlü sunulması ve yoksulluk sınırı altındaki haneler ile uzak kırsal yerleşimler öncelikli olarak dikkate alınması
- Köylerdeki nüfus yoğunluğunun düşmesi nedeniyle yaşlı ve engelli bireylerin, ekonomik ve sosyal hayata katılımı ile bakım ve diğer sosyal hizmetlere erişimini kolaylaştırmak amacıyla yerel düzeyde kamunun hizmet sunum kapasitesinin güçlendirilmesi ve yenilikçi modellerin geliştirilmesi
- -Çölleşme ve erozyona karşı mücadelenin etkinleştirilmesi

Öncelikli dönüşüm programları kapsamında "işgücü piyasasının etkinleştirilmesi programı" içerisinde kadının işgücü ve istihdama katılımı, kadın girişimcilere destek uygulanması gibi hedefler dikkate alındığında kırsalda kadına yönelik eylem planlarının da olması gerektiğini işaret etmektedir.

Ayrıca, **Öncelikli dönüşüm programları kapsamında** "üretimde verimliliğin artırılması programları" ve "tarımda su kullanımının etkinleştirilmesi programları" konularına yer verilmiştir. Bu programlarla üretimin ve verimliliğin artırılması, yanlış ve aşırı su kullanımından kaynaklanan veya kaynaklanması beklenen sorunların çözümü amaçlanmaktadır.

Türkiye 2023 vizyonunda Cumhuriyetin 100.yıl vizyonu içinde tarım sektörüne de yer verilmektedir. Tarım ve gıda alanında, toplumun sağlıklı beslenme gereksinimlerini yeterli nicelik ve nitelikte, ekonomik, ekolojik ve sosyal açıdan sürdürülebilir yollarla karşılamak; verimliliği artan tarım ve tarımsal sanayi ile uluslararası alanda rekabet etmek vizyon 2023 öğeleri arasında yerini almaktadır. 2023 vizyonunda öncelikli faaliyet konuları arasında "sınai üretimde rekabet üstünlüğünün sağlanması" hedefi doğrultusunda, D maddesinde "**Tarıma Dayalı Üretimde Rekabetçi Olabilme**" başlığında hedefler oluşturulmuştur. Bu hedefler şu şekildedir.

- Tarım ve ormancılıkta, su ürünleri üretiminde ve gıda sanayinde üretim araç ve sistemleri geliştirebilmek.
- Tohum, fide, fidan ve damızlık geliştirip üretebilmek.
- Tarım, orman ve hayvancılıkta, klasik ıslah teknikleri ve yeni biyoteknolojinin kombinasyonu ile bitkisel ve hayvansal üretim için yeni genotipler geliştirebilmek.
- Koruma, kontrol ve tedavi teknikleri geliştirip uygulayarak tarımda hastalıklarla ve zararlılarla mücadele -ve entegre mücadele- becerisi kazanmak.
- Gıda işleme yöntem ve süreçlerinin geliştirilmesi ile işlenmiş ürün çeşitliliğini artırabilmek.
- Tarım ve ormancılıkta uzaktan algılama ve erken uyarı sistemleri ile bilişim sistem ve yazılımları geliştirebilmek.

Ayrıca 2023 vizyonunda öncelikli faaliyet konuları arasında "sürdürülebilir kalkınma" hedefi doğrultusunda, C maddesinde "**Doğal Kaynaklarımızı Değerlendirebilecek Yetkinliğe Erişme**" başlığında hedefler oluşturulmuştur. Bu hedefler şu şekildedir.

- Gen kaynaklarının karakterizasyonu, muhafazası ve biyolojik çeşitliliğin korunmasına yönelik teknolojiler geliştirebilmek.
- Bitkisel ve hayvansal doğal kaynakların ve yaban hayatının değerlendirilmesi ve geliştirilmesinde yetkinleşmek.

Orta Vadeli Programda da (2017-2019) tarıma yer verilmektedir. Orta Vadeli Programda makroekonomik politikalardan büyüme başlığında tarımsal desteklemelerde arz dengesi, dış ticaret politikalarının dikkate alınacağı, ürün deseni ve su potansiyeli uyumu gözetilerek havzalar düzeyinde sertifikalı üretim yöntemlerine önem verileceği bildirilmektedir. Doğal kaynak zenginliğinin ve tarımsal ürün çeşitliliğinin, teknoloji yardımıyla üretime ve rekabet avantajına dönüştürülmesine yönelik bir strateji izleneceği, arazi toplulaştırma çalışmalarına devam edileceği ve tarla içi geliştirme hizmetlerinin güçlendirileceği politikalar arasındadır.

Kadınlar ve gençlerin becerilerinin artırılması ve işgücüne katılımlarının hızlandırılması politikası çerçevesinde genç istihdamı ve girişimciliğini destekleyecek kırsal kalkınmada da önemli politikalara devam edileceği ifade edilmektedir.

65. Hükümet Programında, kırsal alan; dengeli kalkınmanın ve şehir-kır bütünlüğü içerisinde sosyal hayatın tamamlayıcı bir unsuru olarak değerlendirilmekte; kırsal kesimde yaşayanlara temel hizmetlerin ulaştırılması, yaşam kalitelerinin artırılması ve kırsal yaşamın korunarak geliştirilmesi temel öncelikler arasında yer almaktadır. Kırsal kalkınmanın sağlanmasında önemli konulardan olan yoksulluğun ortadan kaldırılması, ihtiyacı olan herkese sosyal destek sunulması ve sosyal desteklere duyulan ihtiyacın azaltılması hedeflenmektedir. Aynı zamanda kadınların bireysel ve toplumsal olarak daha da güçlenmeleri, daha kaliteli eğitim almaları, karar alma mekanizmalarındaki etkinliklerinin artırılması, işgücü piyasasına girişlerinin kolaylaştırılması, sosyal güvencelerinin sağlanması, kadın ve genç girişimci sayısının artırılması temel hedefler olarak belirlenmiştir. Mevsimlik tarım işçisi kadınlar ile ev eksenli çalışan kadınların sosyal güvenceden daha kolay faydalanmaları yönünde politikalar öngörülmektedir. Ayrıca kırsal turizm altyapısının kurulması ve kırsal mirasın korunması konuları da öne çıkmaktadır.

65.Hükümet Programında, tarıma da değinilmekte ve tarımda gerekli yapısal dönüşümler, öncelikli alanlarda rasyonel ve çağdaş üretim modellerinin esas alındığı bildirilmektedir. Bu yaklaşım ve prensiplerle nüfusunu yeterli, kaliteli ve güvenilir gıda ile besleyen, tarım ürünlerinde net ihracatçı konumunu daha da geliştiren, rekabet gücünü artırmış, dünyada ve bölgesinde tarım alanında söz sahibi bir ülke olmanın temel hedef olduğu vurgulanmaktadır. Bu kapsamda politikalar aşağıda verilmiştir.

- Arazi toplulaştırma çalışmalarının tamamlanması ve tarla içi geliştirme hizmetlerinin güçlendirilmesi
- Tarımsal desteklerin iklim, toprak ve topografyanın yanı sıra, mevcut su potansiyeli ve bitkilerin su tüketimini de dikkate alarak, alt havzalar düzeyinde, bölgesel ve ürün bazında düzenlenmesi, sertifikalı üretim yöntemlerinin kullanılması
- Tarım sigortalarının kapsamının genişletilerek yaygınlaştırılması
- İşletmeleri ekonomik ölçek büyüklüğüne ulaştıracak projelerin yürütülmesi, çiftçilerden arazilerini birleştirmek suretiyle büyük ölçekli tarım işletmeleri oluşturanlara özel destekler verilmesi
- Tarım arazilerini ve verimli ovaları koruyacak 'Arazi Kullanım Planları' ve 'Ovaların Belirlenmesi' çalışmalarının tamamlanması
- Tarımsal kuraklığın daha etkin olarak izlenebilmesi için TARBİL kapsamında çalışan 400 tarımsal meteoroloji istasyonu 1.200'e çıkarılarak tüm ülke geneline yaygınlaştırılması
- Ülkemizde toplam su kullanımının yüzde 70'inden fazlasının gerçekleştiği tarım sektöründe israfi önlemek ve suyu etkin kullanmak yönünde önlemler alınması
- Sertifikalı tohumluk üretiminin artırılması
- Tarım alanları içerisinde organik tarımın oranının yükseltilmesi
- Koyun ve keçi yetiştiriciliğine yönelik teşviklerin artırılması, koyun ve keçilerin kayıt altına alınarak izlenmesi ve hayvan hastalıklarının kontrol altına alınması
- Süt ve et üretiminde sözleşmeli model geliştirilmesi
- Su ürünleri yetiştiriciliğinde çevresel sürdürülebilirlik gözetilmesi, ürün çeşitliliği ve markalaşma ile uluslararası pazarlarda rekabet edebilirliğin artırılması

Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi (YHGP) 2006-2023 kapsamında temel stratejik amaç, mekansal, sosyal ve ekonomik yapının dönüştürülmesi ve geliştirilmesidir. Bölge gelişimi, temel amaca göre, mekansal, toplumsal ve ekonomik yapı dönüşümleri şeklinde belirlenmiştir. Buna göre **kırsal kalkınmaya yönelik öncelikler;**

- Kırsal yerleşim deseninin rasyonel bir yapıya dönüştürülmesi
- Kırdaki yoksul ve dezavantajlı gruplara hizmet götürülmesi
- Bölge turizminin çeşitlendirilerek geliştirilmesi ve tanıtımı

Tarıma yönelik öncelikler ise şu şekilde oluşmuştur.

- Tarımda sulamanın geliştirilmesi ve yüksek gelir getiren bitkisel üretimin artırılması, tarımsal araştırmaların yapılması
- Hayvancılık sektöründe rekabet gücünün artırılması
- Bölgede, tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinde yer alan KOBİ'lerin mali yapılarının güçlendirilmesi
- Hava, toprak, su ve orman ekosistemlerinin korunması kontrolü, kentsel tarımsal kirleticilerin etkilerinin azalması
- Biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilirliğin sağlanması

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ülke tarımında sorumlu kuruluşların başında gelmektedir. Bakanlık, tarımsal ve ekolojik kaynakların korunması, üretimde sürdürülebilirliğin sağlanması, tarım sektöründen yaratılan katma değer artırılması, gıda güvenilirliğinin esas alınması, kırsalda yerinde kalkınmanın amaçlanması anlamında çalışmalarını yönlendirmektedir. Tokat İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü 2015-2019 Tokat İli Tarım Strateji Eylem Planı'nda misyonunu; ekonomik, ekolojik ve sosyal olarak sürdürülebilir, verimli, uluslararası alanda rekabet edebilir, gelişmiş bir tarımsal endüstriye sahip, kendi halkı için yeterli kalitede ve miktarda sağlıklı gıda üretebilen ve biyoçeşitliliğin korunduğu bir tarım sektörü oluşturmak şeklinde tanımlamaktadır. Stratejik planda; gelişme eksenleri, stratejik amaç ve hedefler, stratejik amaçlara yönelik faaliyetler yer almaktadır. Stratejik Plan amaçları aşağıda sunulmuştur.

- Tarımsal üretimi yönlendirmek ve arz güvenliğini sağlamak. Tarımsal altyapıyı geliştirmek, çevre ve doğal kaynakları korumak, iyileştirmek, sürdürülebilirliği sağlamak ve doğal afetlerin etkisini azaltmaya yönelik tedbirler almak.
- Güvenilir gıda ve yem arzını sağlamak.
- Bitki hastalık ve zararlıları ile mücadele etmek, ürün kaybını en aza indirmek. Halk sağlığı ve çevre sağlığını koruyucu tedbirler almak. Bitkisel üretimde sürdürülebilir üretim modellerine geçiş yapmak.
- Hayvan hastalık ve zararlıları ile mücadele etmek. Halk sağlığını koruyucu tedbirler almak.
- Kırsal alanda tarımsal altyapı hizmetlerini, insan kaynaklarını ve örgütlenme düzeyini geliştirmek.
- Kurumsal kapasiteyi güçlendirmek

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, kırsal kalkınmanın sağlanması yönünde stratejik amaçlar, hedefler oluşturarak Kırsal Kalkınma Eylem Planı (2015-2018) hazırlamıştır. Türkiye'nin Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (UKKS 2014-2020) belgesinde tespit edildiği üzere ulusal kırsal kalkınma politikası çerçevesi, 5 stratejik amaç, 11 öncelik ve 40 tedbir üzerine kurulmuştur. Bu amaç, öncelik ve tedbirler aşağıda yer almaktadır.

Stratejik Amaç 1. Kırsal Ekonominin Geliştirilmesi ve İstihdam İmkânlarının Artırılması

Öncelik.1. Tarım ve Gıda Sektörlerinin Rekabet Gücünün Geliştirilmesi

Tedbirler:

- Üretici örgütlerinin kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi
- Tarım-gıda ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması
- Üreticilere yönelik eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin geliştirilmesi
- Tarım ve gıda işletmelerinin modernize edilmesi
- Gıda güvenilirliğinin artırılması

Öncelik 2. Kırsal Ekonominin Çeşitlendirilmesi

Tedbirler:

- Kırsal turizmin geliştirilmesi
- Tarım ve tarım dışı yerel ürünlerde katma değer artışının sağlanması
- Tarım dışı sektörlerdeki ticari işletmelerin modernize edilmesi
- Mikro işletmecilik temelinde girişimciliğin teşvik edilmesi
- Su ürünleri yetiştiriciliğinin geliştirilmesi

Stratejik Amaç 2. Kırsal Çevrenin İyileştirilmesi ve Doğal Kaynakların Sürdürülebilirliğinin Sağlanması

Öncelik.1. Toprak ve Su Kaynaklarının Sürdürülebilirliğinin Sağlanması

Tedbirler:

- Çevre dostu tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması
- Organik tarımın geliştirilmesi
- Tarımsal faaliyetlerden kaynaklanan çevre kirliliğinin önlenmesi
- Meraların ıslah edilmesi

Öncelik.2. Tarım Arazilerinin Kullanımında Etkinliğin Sağlanması

Tedbirler:

- - Sulama altyapısının geliştirilmesi
- - Arazi toplulaştırmasının yaygınlaştırılması

Öncelik.3. Orman Kaynaklarının Sürdürülebilirliğinin Sağlanması

Tedbirler:

- -Orman ürünlerine yönelik gelir getirici faaliyetlerin geliştirilmesi
- - Ormanların rehabilitasyonu ile ağaçlandırmanın yaygınlaştırılması

Stratejik Amaç 3. Kırsal Yerleşimlerin Sosyal ve Fiziki Altyapısının Geliştirilmesi

Öncelik.1. Fiziki Altyapısının Geliştirilmesi

Tedbirler:

- Ulaşım ağının iyileştirilmesi
- İçme suyu altyapısının iyileştirilmesi
- Atık yönetiminin geliştirilmesi
- Bilişim teknolojileri kullanımının yaygınlaştırılması
- Yenilenebilir enerji kaynakları kullanımının yaygınlaştırılması
- Yapılaşmada yöresel mimarinin teşvik edilmesi
- Doğal afetlerle mücadele için güvenli yerleşim koşullarının sağlanması

Öncelik.2. Sosyal Altyapısının Geliştirilmesi

Tedbirler:

- Yöresel kültür mirasının korunmasına ilişkin altyapının geliştirilmesi
- Spor ve sanatsal faaliyetler altyapısının geliştirilmesi
- Atıl kamu binalarının kalkınma faaliyetleri için yeniden düzenlenmesi

Stratejik Amaç 4. Kırsal toplumun beşeri sermayesinin geliştirilmesi ve yoksulluğun azaltılması

Öncelik.1. Beşeri sermayenin geliştirilmesi

Tedbirler:

- Örgün ve yaygın eğitim hizmetlerine erişimin kolaylaştırılması
- Koruyucu sağlık hizmetlerine erişimin kolaylaştırılması

Öncelik.2. Yoksullukla mücadelenin güçlendirilmesi

Tedbirler:

- Mevsimlik gezici tarım işçilerine yönelik hizmetlerin etkinleştirilmesi
- Sosyal hizmet ve yardımların etkinleştirilmesi
- Dezavantajlı bireyler için sosyal içermenin güçlendirilmesi

Stratejik Amaç 5. Yerel kalkınmaya ilişkin kurumsal kapasitenin geliştirilmesi

Öncelik.1. Kamunun hizmet sunum kapasitesinin geliştirilmesi

Tedbirler:

- Beldelerin ve köy muhtarlıklarının hizmet sunum kapasitesinin geliştirilmesi
- İlçe belediyelerinin hizmet sunum kapasitesinin geliştirilmesi
- Kamusal hizmetlerin sunumunda yenilikçi modellerin geliştirilmesi

Öncelik.2.Yerel kalkınmaya yönelik girişimlerin güçlendirilmesi

Tedbirler:

- Kamu ve kamu dışı paydaşların ortaklığında yerel kalkınma stratejilerinin geliştirilmesi ve uygulanması
- Yerel kalkınmaya yönelik sivil inisiyatiflerin teknik kapasitesinin geliştirilmesi
- Ulusal kırsal kalkınma işbirliği ağının oluşturulması

Türkiye'de yukarıda da detaylı bir şekilde incelenen makro ölçekli yaklaşımlara bakıldığında; doğal kaynakları sürdürülebilir kullanan bir tarım sektörü ana teması bulunmaktadır. Bu ana tema altında tüm makro belgelerde özellikle; üretim ve verimliliğin artırılması, yeter geliri işletme büyüklükleri oluşturulması, arazi parçalanmasının önüne geçilmesi, su kaynaklarının etkin kullanılması, tarım desteklerinin havza bazında verilmesi, tarım sigortasının yaygınlaştırılması, gen kaynaklarının korunması, hayvancılığın geliştirilmesi ve rekabet gücünün artırılması, çölleşme ve erozyonla mücadele, organik tarım alanlarının artırılması, gıda güvenmesinin sağlanması gibi amaçlar dikkati çekmektedir.

Kırsal kalkınma boyutunda ise, kırsalın yerinde kalkandırılması, kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi, yoksulluğun azaltılması, kırsal çevrenin iyileştirilmesi, kırsal mirasın korunması, kırsal turizmin geliştirilmesi, girişimciliğin teşvik edilmesi gibi amaçlar ilave olarak sosyal kalkınmayı da dikkate almaktadır.

Makro ölçekli yaklaşımlar da göz önünde bulundurularak, Tokat İli tarım sektörü paydaş ve aktörlerinin görüşlerini almak üzere Tokat İli özelinde yapılması gereken eylemlerin planlanması açısından bir çalıştay yapılmış ve Tokat İli Tarım ve Kırsal Kalkınma Eylem Planı tablo halinde oluşturulmuştur. (Bkz. 9. Eylem Planı)

5.3. Tokat Tarım Sektörünün Mevcut Durumu

5.3.1. Genel Çerçeve

5.3.1.1. İklim

Tokat'ın iklimi; Karadeniz iklimi ile iç Anadolu'daki step iklimi arasında bir geçiş iklimi özelliği taşır. Genel olarak yaz mevsimi alçak alanlarda sıcak-kurak, yüksek yerlerde serin yer yer yağışlı, kış mevsimi soğuk ve kar yağışlıdır. Tokat'ın iklim özelliğinde denize olan uzaklığın ve yüksekliğin etkisi önemlidir. Tokat Meteoroloji istasyonunda yapılan kayıtlar esas alındığında son 38 yıllık istatistiklere göre iklimle ilgili bazı özellikler şöyledir. En soğuk ay ortalama 1,8°C ile ocak, en sıcak ay ortalama 21,8°C ile temmuz ayı olmuştur. İlin yıllık ortalama sıcaklığı 12,8°C'dir. Tokat merkezinin yıllık ortalama yağış tutarı 444,4 mm'dir. En fazla yağış 58,0 mm ile Mayıs, 53,7 mm ile nisan aylarında en az yağış ise 8,6 mm ile ağustos ayında görülür. Ortalama kar yağışlı günlerin sayısı 13'tür. Ortalama nispi nem; %56 ile %73 arasında değişmektedir. Yağışlar aylara göre farklılıklar göstermektedir. Değişik yönlerden esen rüzgarlar yöre tarımını olumsuz etkileyen dolu yağışlarına neden olur.

5.3.1.2. Bitki Örtüsü

Tokat ili topraklarının %39'u orman ve fundalıklarla %38'i ekili - dikili alanlarla, %12 çayır ve meralarla kaplıdır. %1,9'u ise tarıma elverişsiz alanlardan oluşur.

5.3.1.3. Ekonomi

İlin ekonomisi tarım, hayvancılık, sanayi ve ticarete dayalıdır. Yetiştirilen tarımsal ürünlerin başında buğday, arpa, mısır, baklagiller, tütün, şekerpancarı, ayçiçeği, patates, soğan, üzüm, mısır, karpuz, tütün ve diğer sebzeler gelmektedir. Büyük ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yaygın olarak yapılmaktadır. Ovalık alanlarda sığır ve manda, yaylaların bulunduğu dağlık kesimlerde de koyun ve keçi yetiştirilir. Ayrıca, tavukçuluk ve arıcılığın yanı sıra göllerde balıkçılık yapılmaktadır.

5.3.1.4. Kırsal Nüfus

Toplam Nüfus 2016 yılı itibariyle 602.662 olup bunun 387.205 (% 64) kent nüfusu, 215.457 (% 36) 'sı ise kır nüfusunu temsil etmektedir (TÜİK, 2017). Tokat kent nüfusu 2010 yılı baz alındığında 2015 yılında %3,85 2016 yılında ise %2,45 azalma gösterirken kır nüfusunda aynı sırayla %15,65 ve %15,13'lük azalma görülmektedir. 2000 yılı baz alındığında ise, kır nüfusu 2016 yılında %50,54 oranında azalmıştır. Kırın daha hızlı boşaldığı kır nüfus istatistikleriyle ortadadır. Özellikle genç nüfusun sosyo-ekonomik nedenlerden dolayı il dışına göç etmeyi tercih etmesi kırsal alanda iş gücü kaybına, kırsal yaşlanma olgusunun ortaya çıkmasına -ki yaşlanma dünya ekonomisinde önemli aktörler olan bazı yükselen ekonomiler için dahi bir kısıt halini almakta- üretimi ve yeni tarım tekniklerinin uygulanmasını olumsuz etkilemektedir.

5.3.1.5. İdari Yapı

Tokat'ta merkez ilçe dahil 12 ilçe, 37 belediye, 313 mahalle ve 618 köy bulunmaktadır.

5.3.1.6. Alan

Batı Karadeniz Bölgesinde yer alan Tokat, 10.073 kilometrekarelik yüzölçümü ile Türkiye yüzölçümünün %1,3'üne denk gelmektedir.

5.3.2. Tokat Tarımı ve Potansiyeli

5.3.2.1. Arazi Durumu

Tokat ilinde tarım, hayvancılık ve tarıma dayalı sanayinin ekonomide önemli bir yeri vardır. Tokat ili arazi yapısı ve dağılımı (ha) Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1- Tokat İli Arazi Yapısı (ha)

Arazi Dağılımı	2015		2016		2017	
	Alan	%	Alan	%	Alan	%
Tarım Arazisi İşlenen	372.303	37	358.139	35,56	363.279	36,07
Çayır-Mera Arazileri	121.313	12	120.036	11,92	111.581	11,08
Orman Arazisi	408.895	40	443.438	44,03	450.225	44,70
Diğer Araziler	108.717	11	85.587	8,50	82.115	8,15
İlin Yüzölçümü	1.011.229	100	1.007.200	100,00	1.007.200	100,00

Tokat ilinde toprakların dağılımı; 2017 yılında önemli ölçüde orman ve fundalık alanlardan (%44,70) oluşmuş, Almus, Reşadiye ve Niksar ilçelerinin sınırlarında toplanmıştır. Ormanlardan sonra en önemli payı ise işlenen tarım arazileri (%36,07) almaktadır. Ormanlar genellikle; karaçam, sarıçam, kayın, meşe, gürgen, sedir ve ardıç gibi ağaçlardan oluşmakta, vadilere inildikçe önemli ölçüde kavak ve söğüt ağaçlarına rastlanılmaktadır. Tablo 2'de tarım arazilerinin niteliğine göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 2- Tarım Arazisinin Niteliğine Göre Dağılımı (ha)

Arazi Niteliği	2015		2016		2017	
	Alan	%	Alan	%	Alan	%
Sulu Tarım Alanı	122.092	32,80	122.193	34,11	134.642,70	37,06
Kuru Tarım Alanı	250.211	67,20	235.945	65,89	228.636,50	62,94
Toplam	372.303	100,00	358.139	100,00	363.279,20	100,00

Tokat İli'ndeki tarım arazilerin niteliğine bakıldığında; 134.642,70 ha (%37,06) sulu tarım alanı, 228.636,50 ha (%62,94) kuru tarım alanı olduğu görülmektedir. Sulu tarım alanı 2017 yılında bir önceki yıla göre %10 artış göstermiştir. Bu durum, arazi toplulaştırma çalışmaları, tarla içi düzenlemeler, tamamlanan baraj ve göletlerin olumlu yansımaları göstermektedir.

5.3.2.2. Bitkisel Üretim

Tablo 3'de tarım arazilerinin bitkisel üretim alanlarına göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 3- Tarım Arazisinin Bitkisel Üretim Alanlarına Göre Dağılımı (ha)

Tarım Arazisi	2015		2016		2017	
	Alan	%	Alan	%	Alan	%
Tarla	244.923	66	235.995	65,89	244.320	67,51
Nadas	35.937	10	39.096	10,92	30.780	8,51
Sebze	15.406	4	13.976	3,90	13.586	3,75
Meyve	8.160	2	8.162	2,28	8.187	2,26
Bağ	6.422	2	6.681	1,87	5.938	1,64
Kavak Ve Söğütlük	3.533	1	4.337	1,21	4.537	1,25
Tar.El.v. Boş Alan	57.792	15	49.770	13,90	54.388	15,03
Genel Toplam	372.303	100,00	358.019	100,00	361.879	100,00

Tarım arazilerinin %67,51'i tarla, %3,75'i sebze, %2,26'sı meyve, %1,64'ü bağ, %1,25'i kavak ve söğütlük alanından oluşmaktadır. 2017 yılı itibariyle tarım alanının %8,51'i nadasa bırakılmış olup %15,03'ü tarıma elverişli boş alanları oluşturmaktadır. 2017 yılında 41 ha (%0.01) süs bitkileri ve 104 ha (%0.03) örtü altı alan üretim alanı içerisinde yer almaktadır.

Türkiye tarım arazisi dağılımı incelendiğinde; toplam tarım alanı içerisinde tarla arazisinin %40,58, sebze arazisinin %2,10, meyve arazisinin ise %8,67'lik alanı kapsadığı görülmektedir. Tokat ili tarla ve sebze alanları açısından Türkiye ortalamasının üstündedir.

Tablo 4'de tarla ürünleri grubu ekiliş alanları verilmiştir.

Tablo 4- Tarla Ürünleri Grubu Ekiliş Alanı (ha)

Ürün Grubu	2015		2016		2017	
	Alan	%	Alan	%	Alan	%
Tahıllar	164.711	66.15	155.458	65,87	157.265	64,37
Baklagiller	20.620	8,34	22.023	9,33	21.785	8,92
Yem bitkileri	24.183	9.23	24.331	10,31	27.640	11,31
Endüstri bitkileri	13.755	6.05	12.360	5,24	13.767	5,63
Yumrulu bitkiler	7.672	3.04	7.655	3.24	8.006	3,28
Yağlı tohumlar	13.874	6,73	14.067	5,96	15.748	6,45
Diğer	109	0.47	100	0.04	110	0.05
Genel Toplam	244.923	100.00	235.995	100.00	244.320	100.00

*II. ürün mısır (silaj) alana dahil edilmemiştir.

Tarla ürünleri ekiliş alanı içinde en fazla tahıllar grubuna üretim alanı ayrılırken bunu sırasıyla yem bitkileri, baklagiller, yağlı tohumlar, endüstri bitkileri izlemektedir. Tablo 5'de tarla ürünleri ekiliş alanları görülmektedir.

Tablo 5- Tarla Ürünleri Ekiliş Alanı (ha)

Ürün	2015		2016		2017	
	Alan	%	Alan	%	Alan	%
Buğday	88.832	36,68	122.696	51,99	123.731	50,64
Arpa	18.190	7,43	25.830	10,94	25.919	10,61
Fiğ (dane)	12.841	5,24	14.132	5,99	12.775	5,23
Ş.Pancarı	10.603	4,33	13.714	5,81	11.311	4,63
Fiğ (ot)	5.073	2,40	13.475	5,71	15.507	6,35
Ayçiçeği	7.064	2,07	9.698	4,11	15.678	6,42
Soğan (kuru)	4.108	1,68	4.086	1,73	4.249	1,74
Diğer	98.402	40,18	32.364	13,71	35.151	14,39
Genel Toplam	245.113	100.00	235.995	100.00	244.320	100.00

Tokat ilinde tarla ürünleri içerisinde en fazla ekimi yapılan ürün buğday olup, bunu arpa, fiğ, ayçiçeği ve şeker pancarı izlemektedir. Sebze grubu üretim alanları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6- Sebze grubu üretim alanı (ha)

Ürün Grubu	2015		2016		2017	
	Alan	%	Alan	%	Alan	%
Meyvesi yenenler	12.333	69,51	11.265	69,71	11.043	68,82
Baklagiller	3.666	20,66	3.183	19,70	3.214	20,03
Yaprağı yenenler	1.591	8,97	1.556	9,63	1.622	10,11
Yumrusu yenenler	138	0,78	140	0,87	151	0,94
Diğer ürünler	15	0,08	15	0,09	16	0,10
Genel Toplam	17.742	100.00	16.159	100.00	16.046	100.00

II. Ürün Sebze Alanı Dahil Edilmiştir.

Sebze grubu üretim alanının %68,82'sini meyvesi yenen sebzeler oluştururken bunu baklagiller, yaprağı yenenler ve yumrusu yenenler takip etmektedir. Tablo 7'de sebze ürünleri üretim alanları verilmektedir.

Tablo 7- Sebze ürünleri üretim alanı (ha)

Ürün	2015		2016		2017	
	Alan	%	Alan	%	Alan	%
Domates	7.273	40,99	6.266	38,78	5.997	37,37
Fasulye	3.012	16,98	2.659	16,46	2.682	16,72
Kavun-karpuz	1.802	10,15	1.916	11,86	1.872	11,67
Biber	1.852	10,44	1.778	11,01	1.832	11,41
Hıyar	751	4,23	631	3,90	656	4,09
Ispanak	207	1,17	276	1,71	212	1,32
Lahana	285	1,60	215	1,33	280	1,75
Diğer	2.561	14,43	2.418	14,96	2.515	15,67
Genel Toplam	17.742	100.00	16.159	100.00	16.046	100.00

II. Ürün Alanlara Dahildir.

Sebze ürünlerinden en fazla alan domatese ayrılmaktadır. Bunu sırasıyla fasulye, kavun-karpuz, biber ve hıyar izlemektedir. Tablo 8'de meyve grubu üretim alanları görülmektedir.

Tablo 8- Meyve Grubu Üretim Alanı (ha)

Ürün grubu	2015		2016		2017	
	Alan	%	Alan	%	Alan	%
Üzüm sü meyveler	6.476	44,41	6.735	45,38	5.984	42,36
Sert kabuklular	4.247	29,12	4.407	29,69	4.586	32,46
Taş çekirdekli ler	2.362	16,20	2.234	15,05	2.162	15,31
Yumuşak çekirdekli ler	1.497	10,27	1.467	9,88	1.394	9,87
Genel toplam	14.582	100,00	14.842	100,00	14.125	100,00

Meyve grubu toplam üretim alanı 14.842 ha olup bu alanın %42,36'sını üzüm sü meyveler, %32,46'sını sert kabuklular, %15,31'ini taş çekirdekli ler ve %9,87'ini yumuşak çekirdekli meyve alanları oluşturmaktadır. Tablo 9'da meyve ürünleri üretim alanları verilmektedir.

Tablo 9- Meyve ürünleri üretim alanı (ha)

Ürün grubu	2015		2016		2017	
	Alan	%	Alan	%	Alan	%
Bağ	6.422	44,04	6.681	45,01	5.938	42,04
Fındık	2.802	19,22	2.812	18,95	2.822	19,98
Elma	1.141	7,82	1.586	10,69	1.049	7,43
Ceviz	1.437	9,85	1.111	7,48	1.756	12,43
Şeftali	1.130	7,75	1.009	6,80	951	6,73
Vişne	533	3,66	599	4,03	528	3,74
Kiraz	602	4,13	528	3,56	594	4,21
Armut	337	2,31	337	2,27	328	2,32
Diğer	178	1,22	179	1,21	160	1,13
Genel toplam	14.582	100	14.842	100	14.125	100

Meyve ürünlerinden bağ alanı ürünler içinde en fazla yer kaplamakta olup bunu fındık, ceviz, elma, şeftali, kiraz ve vişne takip etmektedir.

Tablo 10'da Tokat ili bitkisel üretimde öne çıkan ürünlerin üretim miktarları görülmektedir. Tokat ilinde üretim miktarı bakımından, şeker pancarı, domates, buğday, kuru soğan, arpa, patates, taze fasulye, üzüm, ayçiçeği, hıyar gibi ürünler öne çıkmaktadır. Tokat ili Türkiye üretim miktarının taze fasulye üretiminde %7,26'sını, kuru soğan üretiminde %6,30'unu, barbunya üretiminde %6,06'sını, tritikale üretiminde %5,63'ünü, kuru sarımsak üretiminde %5,59'unu, tütün üretiminde %5,27'sini, domates üretiminde %3,80'ini, vişne üretiminde %3,26'sını karşılamaktadır.

Tablo 10- Bitkisel üretimde öne çıkan ürünlerin üretim miktarları (Ton) (2016 yılı)

Ürün adı	Tokat üretim miktarı	Türkiye üretim miktarı	Tokat-Türkiye (%)
Şeker pancarı	588.725	19.465.452	3,02
Domates	478.843	12.600.000	3,80
Buğday	330.844	20.600.000	1,61
Soğan (Kuru)	133.571	2.120.581	6,30
Arpa	70.808	6.700.000	1,06
Patates	67.902	4.750.687	1,43
Fasulye(Taze)	46.359	638.532	7,26
Üzüm	42.625	4.000.000	1,07

Ayçiçeği	39.306	1.670.716	2,35
Hıyar	30.635	1.811.681	1,69
Mısır(Dane)	29.784	6.400.000	0,47
Elma	13.221	2.925.828	0,45
Şeftali	12.153	674.136	1,80
Tritikale	7035	125.000	5,63
Kiraz	6.435	599.650	1,07
Vişne	6.270	192.500	3,26
Sarımsak(kuru)	6.106	109.161	5,59
Nohut	5.062	455.000	1,11
Barbunya	5.355	88.362	6,06
Ceviz	4.461	195.000	2,29
Tütün	3.689	70.000	5,27
Fındık	1.921	420.000	0,46
Mercimek	411	345.000	0,12

5.3.2.3. Organik Tarım

Tokat ilinde 2017 yılında 5 ilçe (Merkez, Niksar, Erbaa, Turhal ve Almus), 49 köy-beldede 594 bitkisel ürün üreticisi tarafından yaklaşık 15.572 da alanda 1.582 kg organik üretim gerçekleştirilmiştir. 55 ayrı türle organik tarım yapılmaktadır. 55 ayrı türle organik tarım yapılmaktadır. Ayrıca; 2 üretim ve ürün işleme tesisi ve 1 hayvansal üretim (arıcılık) işletmesi bulunmaktadır. Tokat ülke genelinde organik üretici sıralamasında 26. sıradadır. İlde Faaliyet Gösteren Kontrol Sertifikasyon Kuruluşları CERES, ORSER, CU, KİWA'dır.

Erbaa İlçesinde; ÇATAK Programı çerçevesinde yapılan yönlendirmelerle, 3.000 dekarın üzerinde alanda organik tarıma geçmesi sağlanmış ve bu köylerdeki üreticilerin bir araya gelerek "Birlik" şemsiyesi altında organik tarım faaliyetlerini yürütmelerinin önü açılmıştır. Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü Genel bütçe imkanları kullanılarak gerçekleştirilen proje ile; 2017 yılında toplam 80 kişinin daha organik tarıma geçmesi sağlanmıştır.

5.3.2.4. İyi Tarım Uygulamaları

2017 yılında İyi Tarım Uygulamaları kapsamında üretim yapan ve belgelendirilen 5 üreticiye toplam 15.378,35 TL destekleme ödemesi yapılmıştır. 2017 üretim sezonunda İyi Tarım Uygulamaları prensiplerine göre üretim yapmak üzere 5 üreticinin (Turhal ilçesi 4 üretici, Pazar ilçesi 1 üretici) sözleşme yapmış olduğu Kontrol Sertifikasyon Kuruluşları (ORSER -TRB) tarafından gerekli işletme ve ürün kontrolleri yapılmış ve ürünler sertifikalandırılmıştır. Bu üreticiler 428,356 dekar alanda İyi Tarım Uygulamaları prensiplerine göre üretim yapmıştır. 2017 yılında bu işletmeler tarafından İyi Tarım Uygulamaları kapsamında üretimi yapılan ürünler Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11- İyi tarım uygulamaları alan ve üretim miktarı (2017 yılı)

Ürün adı	Alan (da)	Toplam üretim (ton)
Arpa	98,230	48,805
Biber	8,805	74,840
Domates	79,704	1.195,560
Kiraz	45,835	30,251
Patates	60,399	181,200
Reyhan	11,953	59,750
Üzüm	123,430	370,290
Toplam	428,356	1.960,696

5.3.2.5. Sözleşmeli Üretim

Sözleşmeli üretim, üretici ve yetiştiriciler ile diğer gerçek ve tüzel kişiler arasında karşılıklı çıkar gözetilerek yazılı anlaşmalarla yürütülen tarımsal üretim şeklidir. Tokat İlinde 5 ilçede (Merkez, Erbaa, Pazar, Niksar ve Zile) 2094 üretici ile 32.931 da alanda sözleşmeli üretim yöntemi uygulanmaktadır.

Tablo 12'de sözleşmeli üretim yapılan ürünler, üretici sayısı, alanı, üretim yöntemi, ürünlerin kullanıldığı sanayi sektörü verilmiştir.

Tablo 12- Sözleşmeli Üretim Verileri

Sözleşmeli üretim yapılan ürünler	Sözleşmeli üretim yapan üretici sayısı	Sözleşmeli üretim yapılan		Ürünlerin kullanıldığı sanayi	Üretim yöntemi (klasik,ot, itu)
		Alan (da)	Miktar (ton)		
Ayçiçeği	813	16.856	4.364	Gıda	Klasik
Haşhaş	37	176	11,4	Gıda	Organik
Patates	4	450	2.160	Gıda	Klasik
Tütün	1143	14.300	1.947	Sanayi	Klasik
Elma	6	293	36,2	Gıda	Organik
Vişne	31	255	3	Gıda	Organik
Şeker Pancarı	60	601	3.906	Gıda	Klasik
Toplam	2.094 üretici, 32.931 da alanda uygulanmaktadır.				

5.3.2.6. Örtü altı Tarım

2017 yılı Erbaa, Merkez, Pazar, Reşadiye, Niksar, Turhal ve Zile ilçelerinde toplam 7 ilçede 100 köy/beldede ve 704 işletmede 1049 dekar alanda örtü altı tarımı yapılmaktadır. Seralarda ilk sırada hıyar tarımı olmak üzere sırasıyla; Tokat biberi, domates, patlıcan gibi sıcak iklim sebzeleri ile ağırlıklı olarak marul, yeşil soğan, maydanoz, tere, roka ve dereotu gibi kışlık sebzelerin tarımı yapılmaktadır. Türkiye seracılığında yıllık %15 olarak belirlenmiş büyüme oranı, 2017 yılında Tokat İlinde %20 düzeyine ulaşmıştır.

5.3.2.7. Hayvansal Üretim

Tokat İli hayvancılık yönünden de önemli bir potansiyele sahiptir. Tablo 13'de Tokat ilindeki hayvan varlığı verilmiştir.

Tablo 13- Hayvan Varlığı (Baş)

Cinsi	2015		2016		2017	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Sığır	236.878	42	255.705	42	269.492	42
Koyun	251.224	45	276.043	45	283.091	45
Keçi	58.147	10	62.132	10	69.097	11
Manda	8.839	2	9.094	2	9.160	1
At	956	0	874	0	819	0
Diğer	5.132	1	4.730	1	4.466	1
Genel toplam	561.176	100	608.578	100	636.125	100

Tokat İlinde 636.125 baş hayvan bulunmaktadır. İlde 2017 yılı rakamlarına göre 269.492 adet büyükbaş, 352.188 adet küçükbaş hayvan vardır. Bu hayvanların %42'si sığır, %45'i koyun, %11'i keçi, %1'i mandadan oluşmaktadır. Sığırların % 31'i kültür, %48'i kültür melez, %21'i ise yerli ırklardan oluşmaktadır. Tokat İli Türkiye sığır varlığının %1.69'unu barındırmaktadır. Tokat toplam büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı bakımından Türkiye'de %1.05 pay almaktadır.

2017 yılı rakamlarına göre Tokat ilinde 195.372 adet küçük evcil hayvan bulunmaktadır. Bunlardan 179.665 adet tavuk, 4.363 hindi, 3.661 ördek, 7.683 kazlardan oluşmakta olup, tavuk sayısı küçük evcil hayvanlar içerisinde %92'lik bir orana sahiptir. Ayrıca, 40.739 adet arı kovanı bulunmaktadır.

İlde 32.003 büyükbaş, 4.519 küçükbaş hayvan işletmesi bulunmaktadır. 982 arıcılık işletmesi, 9 et ve et ürünleri üretim işletmesi, 76 klinik, 7 tavukçuluk işletmesi vardır. Tablo 14'de hayvancılık işletme sayısı verilmiştir.

Tablo 14- Hayvancılık İşletme Sayısı (Adet) (2016 yılı)

Küçükbaş İşletme Sayısı	4.519
Büyükbaş İşletme Sayısı	32.003
Arıcılıkla Uğraşan Aile Sayısı	982
Et ve Et Ürünleri Üretim İşletmesi	9
Klinik	76
İl Depo	1
Kurbanlık Depo	1
Hayvan Pazarları	5
Tavukçuluk işletmesi	7
Toplam	37.603

Tablo 15'de 2016 yılı hayvansal üretim miktarı verilmiştir.

Tablo 15- Hayvansal Üretim Miktarı (2016)

Ürün adı	Üretim
Süt	270.452 Ton
Kırmızı et	5.500 Ton
Bal	439 Ton
Yumurta	49.669.160 Adet
Su ürünleri (alabalık, sazan, yayın, siraz)	26.020 Ton
Balmumu	0,03 Ton

Tokat ilinde 2016 yılı itibarıyla 270.452 ton süt, 5500 ton kırmızı et, 439 ton bal ve 49.669.160 adet yumurta, 26.020 ton su ürünleri üretilmiştir. Tokat Türkiye süt üretiminin %1.46 sını, kırmızı et üretiminin %0.46, bal üretiminin ise %0.41'ini karşılamaktadır.

5.3.2.8. Tarıma Dayalı Sanayi

Tokat ilinde 2017 yılında 428 adet gıda üretimi yapan gıda işletmesi bulunmaktadır. Bu işletmelerin 141'i Merkez İlçede faaliyet gösterirken, bunu sayı yönünden en fazla Erbaa (77), Niksar (58) ve Turhal (57) işletmeleri izlemektedir. Tokat ilinde 2016 yılında gıda işletmeleri ürettikleri ürünleri Hollanda, İngiltere, Almanya, KKTC, Suudi Arabistan, Irak, Azerbaycan, Tacikistan ve Bosna Hersek gibi ülkelere ihraç etmiştir. Tablo 16'de ihraç ürünleri ve miktarı verilmiştir.

Tablo 16- Tarıma Dayalı Sanayi İhraç Ürünleri ve Miktarı (kg) (2016 yılı)

İhraç Ürünü	Miktar (kg)
Salamura asma yaprağı	29.390,40
Künefe	7.500,00
Kadayıf	750,00
Şarap	3.133,00
Keçiboynuzu Pekmezi	3.379,60
Kahve çekirdeği	1.674,01
Küp şeker	12.750,00
Üzüm pekmezi	2.074,00

Tokat İli ihraç ürünleri arasında salamura asma yaprağı ve küp şeker ürünleriyle öne çıkmaktadır. Bunun yanında künefe, keçiboynuzu pekmezi, şarap, üzüm pekmezi gibi ürünlerin katma değerini artıran ürünlerdir. 2017 yılında da KKTC'ne 23,40 ton sargılı küp şeker, Almanya, İngiltere ve Japonya'ya 17,37 ton şarap, Suudi Arabistan'a 15,16 ton premix, Azerbaycan'a 1,34 ton keçiboynuzu pekmezi ve kahve çekirdeği ihraç edilmiştir.

5.3.2.9. Tarıma Bağlı Sanayi

Tarıma girdi sağlayan tohumculuk işletmelerinin tohumculuk faaliyetleri 5553-5042 ve 5996 Kanun ve buna bağlı olarak çıkarılan Yönetmelik, Tebliğ, Genelge ve Talimatlar doğrultusunda yürütülmektedir. Yönetmelikler çerçevesinde, yetkilendirme, denetim ve sertifikasyon işlemleri gerçekleştirilmektedir. Tablo 17'de Tokat ilinde tohum-fide-fidan faaliyetlerinde yetkilendirilen grup ve yetkili sayısı verilmiştir.

Tablo 17- Tokat İli Tohumculuk Faaliyetleri Yetkili Sayısı (2017)

Yetkilendirilen grup adı	Yetkili sayısı
Tohum Yetiştiricisi	9
Tohum Üreticisi	10
Tohum İşleyicisi	3
Fidan Üreticisi	20
Fide Üreticisi	3
Süs Bitkisi Üreticisi	5
Tohumluk Bayii	133
Toplam	183

Tokat ilinde 9 adet tohum yetiştiricisi, 10 adet tohum üreticisi, 3 adet tohum işleyicisi, 20 adet fidan üreticisi, 3 adet fide üreticisi, 5 adet süs bitkisi üreticisi ve 133 adet tohumluk bayi yetkilendirilmiştir.

Tarıma girdi sağlayan işletmelerden Yem İşletmeleri, 5996 Sayılı Kanunda belirlenen genel esaslar çerçevesinde hazırlanan Yemlerin Piyasaya Arzı ve Kullanımı Hakkındaki Yönetmelik, Yemlerin Resmi Kontrolü İçin Numune Alma ve Analiz Metotlarına Dair Yönetmelik, Yem Hijyeni Yönetmeliği ve ilgili diğer Kanun, Yönetmelik ve Talimatlar doğrultusunda faaliyetlerini yürütmektedir. Yem piyasasının denetim işlemleri GTHB tarafından yürütülmektedir.

Yem işletmeleri, yem güvenilirliğini en yüksek düzeyde sağlamak, hayvan sağlığı ve halk sağlığını korumak, kullanıcı ve tüketicilerin yeterince bilgilendirilmesini sağlamak ve yemlerin piyasaya arzı ve kullanımı ile ilgili şartları yerine getirmek şeklinde misyona sahiptir. 2017 yılı ilk altı aylık dönem itibarıyla yem bayii ve yem fabrikaları sayısı Tablo 18'de verilmiştir.

Tokat ilinde toplam 324 yem işletmesi bulunmakta olup bunun 303 adeti yem satış işletmeleri, 7 adeti yem fabrikaları, 14 adeti ise premiks satan veteriner klinikleridir.

Tablo 18- Tokat İli Yem İşletmeleri Sayısı

Bulunduğu Yer	Yem Satış İşletmeleri		Yem Üretim İşletmeleri (Fabrika)		Premiks Satan Veteriner Klinikleri	Toplam Yem İşletmesi
	Kayıtlı	Onaylı	Kayıtlı	Onaylı		
Merkez	68	1	1	1	4	75
Almus	17					17
Artova	7					7
Başçiftlik	1					1
Erbaa	46				3	49
Niksar	24	1	1		1	27
Pazar	13		2			15
Reşadiye	12				1	13
Sulusaray	8					8
Turhal	51	2	1		1	55
Yeşilyurt	10					10
Zile	41	1	1		4	47
Toplam	298	5	6	1	14	324

5.3.2.10. Tarımsal Amaçlı Kooperatifler

1163 sayılı Kooperatifler Kanununun yürürlüğe girmesiyle köy kalkınma kooperatifleri yasal statülerine kavuşmuş ve bu kanunun bazı maddelerinde değişiklik yapan 3476 sayılı kanununun yürürlüğe girmesiyle de kırsal alanlarda kurulan farklı çalışma konularına sahip kooperatifler bir bütünlük içinde ele alınarak Tarımsal Kalkınma, Sulama, Su Ürünleri ve Pancar Ekicileri Kooperatifleri olmak üzere 4 ana başlık altında toplanmıştır.

Tokat ilinde 1163 Sayılı Kooperatifler Kanununa göre kurulmuş ve halen tüzel kişiliği devam eden 55 adet Tarımsal kalkınma (48'i faal 7'si münfesi 7 tasfiye durumda); 30 adet Sulama (25 tanesi faal 5 tanesi münfesi 5 durumda) kooperatifi bulunmaktadır. 1 adet Su ürünleri, 1 adet Pancar Ekicileri Kooperatifi ve 1 adet Hayvancılık kooperatifleri birliği olmak üzere toplam 88 adet Tarımsal amaçlı kooperatif mevcuttur. Bu kooperatiflerin toplam ortak sayısı 85.100 olup, en fazla ortak sayısı olan kooperatif 78.500 ortak ile Turhal Pancar Ekicileri Kooperatifidir.

Ayrıca 25.01.2006 tarihinde kurulan ve halen 41 Tarımsal Kalkınma Kooperatifinin üye olduğu S.S.Tokat 38. Bölge Hayvancılık Kooperatifleri Birliği faaliyetlerine devam etmektedir.

5.3.2.11. Üretici Birlikleri

5200 sayılı üretici birlikleri kanununun kabul edilmesiyle çiftçilerimizin örgütlenmesi adına önemli bir adım atılmıştır. 5200 sayılı kanuna göre kurulmakta olan üretici birliklerinin amacı; üretimi talebe göre planlamak, ürün kalitesini yükseltmek, kendi mülkiyetine almamak kaydıyla pazara geçerli norm ve standartlara uygun ürün sevk etmek ve üreticilerin pazarlama gücünü artırmaktır. Üretici Birlikleri ürün veya ürün grubu bazında asgari 16 tarımsal üretici tarafından ilçe düzeyinde kurulabilmektedir. Tokat ilinde bu kapsamda kurulan ve faaliyet gösteren 20 Üretici Birliği ve bunlara üye 5.342 çiftçi bulunmaktadır. Tablo 19'da üretici birlikleri ve üye sayısı verilmiştir.

Tablo 19- Tokat'ta Üretici Birlikleri ve Üye Sayısı

Üretici birlikleri	Üye sayısı	Üretici birlikleri	Üye sayısı
1- Tokat Merkez Kanola Üreticileri Birliği	20	11- Merkez Süt Üreticileri Birliği	403
2- Niksar Kanola Üretici Birliği	35	12- Turhal Süt Üreticileri Birliği	505
3- Niksar Organik Meyve Üreticileri Birliği	212	13- Niksar Süt Üreticileri Birliği	1090
4- Erbaa Haşhaş Üretici. Birliği	149	14- Pazar Süt Üreticileri Birliği	407
5- Erbaa Organik Tarla Bitkileri Üreticileri Birliği	20	15- Erbaa Süt Üreticileri Birliği	212
6- Pazar Sebze Üreticileri Birliği	119	16- Reşadiye Süt Üretici. Birliği	239
7- Tokat Merkez Sebze Üreticileri Birliği	133	17- Zile Süt Üreticileri Birliği	512
8- Turhal Kırmızı Et Üreticileri Birliği	123	18- Almus Süt Üreticileri Birliği	674
9- Zile Kırmızı Et Üreticileri Birliği	74	19- Başçıftlık Süt Üreticileri Bir.	156
10- Tokat Su Ürünleri Yetiştiricileri Üretici Birliği	20	20- Reşadiye Bal Üreticileri Birliği	239
Toplam üye			5.342

5.3.2.12. Islah Amaçlı Yetiştirici Birlikleri

10/03/2001 tarihli ve 24338 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 4631 sayılı Hayvan Islahı Kanununun ilgili maddelerine istinaden (5996 Sayılı Kanun ve Islah Amaçlı Yetiştirici Birliklerinin Kurulması ve Hizmetleri hakkında Yönetmelik) hayvan yetiştiricilerinin üstün verimli hayvanlar yetiştirmek için kendi aralarında teşkilatlanarak, gerek yurt dışından ithal edilen, gerek yurt içinde yetiştirilen ve gerekse yerli ırk hayvanların genetik potansiyellerinin geliştirilmesi, verimlerinin artırılması, bunların soy kütüğü, ön soy kütüğü kayıtlarının tutulması ve bu kayıtlara esas teşkil edecek verim kontrollerinin yapılması amacıyla ıslah amaçlı yetiştirici birlikleri kurulmuştur. Tablo 20'de yetiştirici birlikleri ve üye sayısı verilmiştir.

Tablo 20- Yetiştirici Birlikleri ve Üye Sayısı

Sıra no	Birlik adı	Üye sayısı
1	Tokat İli Arı Yetiştiricileri Birliği	336
2	Tokat İli Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği	629
3	Tokat İli Damızlık Koyun-Keçi Yetiştiricileri Birliği	3500
4	Tokat İli Manda Yetiştiricileri Birliği	235
T o p l a m		4.700

5.3.2.13. Tarım Havzaları

Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modelinin amacı; tarım havzalarını belirlemek, sağlıklı tarım envanteri hazırlamak, üretim planlamasına imkan sağlamak, hangi ürünün nerede ne kadar üretilebileceğini belirlemek, çiftçinin gelirini arttırmak, geleceğe ait talep projeksiyonları yapmak, destekleri rasyonel, yönlendirici ve etkin bir şekilde kullanmak, arz açığı olan ürünlerde üretim artışı sağlamak, doğal kaynakları korumak ve sürdürülebilir kullanımı sağlamaktır. Türkiye Tarımsal Karar Destek Sistemi kapsamında 30 havzadan oluşmaktadır. Tokat ili Türkiye Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeli uygulaması çerçevesinde 18 nolu Yeşilirmak Havzası içerisinde yer almaktadır. Ancak bu proje Milli Tarım Projesi adı altında ilçe bazlı 941 havzaya dönüştürülmüştür. Desteklemesi önerilen ürünler belirlenirken Su Kısıtı ve Münavebe (Ekim Nöbeti) gibi hususlar dikkate alınması öngörülmüştür. Tokat ilinde havza bazlı desteklenecek ürünler içerisinde yer alan arpa, ayçiçeği, buğday, çavdar, dane mısır, mercimek, nohut, yulaf, fındık, soğan, patates, tritikale ve yem bitkileri ürünleri yetiştirilmektedir.

5.3.2.14. Tarımsal Desteklemeler

10 Ekim 2016 tarih ve 29853 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren "Tarımsal Yayımlar ve Danışmanlık Hizmetlerine Destekleme Ödemesi Yapılması Hakkında Tebliğ (Tebliğ No:2016/25) kapsamında destekleme ödemesinden yararlanmak için Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğüne tarımsal danışmanlık hizmeti veren Tokat Ziraat Odası Başkanlığı, Tokat Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliği ve Tokat Arı Yetiştiricileri Birliği ve Erbaa İlçe Müdürlüğüne Erbaa Ziraat Odası Başkanlığı olmak üzere 5 kurum müracaat etmiş, tebliğ hükümlerine uygun bulunan, 760 tarım işletmesine ait bilgiler Bakanlığın tarımsal danışmanlık hizmetleri veri girişi sistemine girilmiştir. Yetki belgesi verilen kuruluşlarda 11 tarım danışmanı istihdam etmektedir. Toplamda istihdam edilen danışmana 330.000,00 TL destek ödemesi yapılmıştır.

Ayrıca Genç Çiftçi Destekleme Projesi kapsamında 7.170.000,00 TL ve Küçük Aile İşletmesi Desteği (KAİD) 30.969,30 TL tutarında destek verilmiştir.

Tablo 21'de Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın Tokat İline verdiği destek türü ve destekleme tutarı gösterilmektedir.

Tablo 21- Tokat İli Tarım Sektörüne Verilen Destekler (TL) (2017)

Bakanlık Desteklemeleri	2017(TL)
Mazot Desteği	12.000.000,00
Kimyevi Gübre Desteği	5.000.000,00
Sertifikalı Fide, Fidan Kullanım Desteği	102.236,08
Sertifikalı Tohum Üretim Desteği	350.000,00
Sertifikalı Tohum Kullanım Desteği	609.653,55
Fark Ödemesi (Yağlık Tohumlu Bitkiler)	13.130.748,67
Fark Ödemesi (Dane Mısır)	446.488,89
Fark Ödemesi (Hububat ve Baklagil)	6.993.728,15
Toprak Analizi	0,00
Organik Tarım	251.262,69
İyi tarım Uygulamaları	15.378,35
ÇATAK(Çevre Amaçlı Tarım Arazilerini Koruma Proj)	941.809,96
Çiftlik Muhasebe Veri Ağı Katılım Desteği(CMVA)	40.500,00
Bitkisel Üretim Yapan Küçük Aile İşletmelerinin Desteklenmesi	
Fındık Alan Bazlı Gelir Desteği (Özel Ürün)	2.026.285,08
Toplam bitkisel üretim desteklemeleri	41.908.091,42
Yem Bitkisi Desteklemeleri	4.359.750,84
Buzağı Desteklemesi	30.000.000,00
Küçükbaş Hayvancılık Desteklemesi	5.075.550,00
Süt Teşvik Primi (Çiğ Süt Desteklemeleri)	1.057.572,31
Anaç Sığır desteklemesi	0,00
Anaç Manda Desteği	*0,00
Halk Elinde Ülkesel Manda Islah Projesi	1.714.600,00
Arıcılık Destleri (Aktif Koloni Destekleri)	290.520,00
Su Ürünleri Desteklemeleri	*2.552.690,75
Halk Elinde Ülkesel Küçükbaş Hayv. Islahı Proj. (Karayaka-Akkaraman Irkı)	1.134.910,00
Hayvan Gen Kaynak. Kor. Proj. (Karagül Koyunu Proj.)	31.200,00
Besilik Erkek Sığır Desteklemesi	0,00
Kıl Keçisi Irkı Islahı projesi	389.100,00
Sürü Yöneticisi İstihdamı Desteklemeleri	*235.000,00
Malak Desteklemesi	*798.700,00
Hayvan Hastalıkları Tazminat Desteklemesi	710.067,00
Toplam hayvancılık desteklemeleri	48.349.660,90
Bakanlık Desteklemeleri	2017(TL)
Toplam Bitkisel Üretim Desteklemeleri	41.908.091,42
Toplam Hayvancılık Desteklemeleri	48.349.660,90
KKYD Ekonomik Yatırımlar Verilen Hibe	263.965,00
KKYDP Bireysel Basınçlı Sulama yatırımları Verilen Hibe	18.533,00
KKYDP Toplu Basınçlı Sulama yatırımları Verilen Hibe	0,00
KKYDP Makine Ekipman Alımları Verilen Hibe	0,00
DOKAP(Hayvancılık Yatırımları) KKÖŞM	2.970.000,00

DOKAP (Bağcılık) BÜBSAŞM	1.539.060,91
İl Özel İdaresi Kaynaklı Projeler	809.678,12
Genel Bütçe Kaynaklı Projeler	3.811.966,09
Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hizmet Destekleri	315.000,00
Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri	0,00
Genç Çiftçi destekleme Projesi	7.560.000,00
Küçük Aile İşletmesi Desteği (KAİD)	30.969,30
TOPLAM	107.576.924,74

5.3.2.15. Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Destekleri

Ülkemizin 42 ilinde yürütülen IPARD-I hibe destek programından Tokat yatırımcıları da büyük oranda faydalanmış ve bu program ile Tokat İline birçok işletme kazandırılmıştır. Bu dönemde İlde, toplam 239 adet yatırım hayat bulmuş ve bu yatırımlar IPARD fonları ile desteklenmiştir. Desteklenen projelerin toplam yatırım bedeli 140.020.062,55 TL olup yatırımcılarımıza ödenen hibenin toplam tutarı ise 55.687.708,08 TL'dir.

Ayrıca IPARD yatırımlar KDV vergisinden muaf olduğu için TKDK Koordinatörlüğünce desteklenmiş bu projelere yaklaşık 17 milyon Liralık dolaylı ek bir katkı daha sağlanmıştır. Sağlanan dolaylı ek katkı ile birlikte düşünüldüğünde Tokat ili yatırımcılarına IPARD-I döneminde toplam 72.687.708,08 TL hibe desteği sağlanmış bulunmaktadır.

İldeki projelerin faydalanıcıları arasında 40 yaş altı faydalanıcı sayısı 83 ve kadın faydalanıcı sayısı 29'dır. Bu dönemdeki yatırımlarla oluşturulan istihdam sayısı ise 897'dir.

IPARD I kapsamında hibe desteği verilen makine-ekipmanın sayısı 11.044'dir. Ayrıca İl Koordinatörlüğü tarafından 164 adet traktör alımı da desteklenmiştir. Tablo 22'de sektörler itibarıyla sözleşme sayısı ve destek tutarları verilmiştir.

Tablo 22- Tokat İli TKDK Koordinatörlüğü IPARD I kapsamında Toplam Yatırım ve Destek Tutarı

SEKTÖRLER	SÖZLEŞME SAYISI	TOPLAM YATIRIM (TL)	TOPLAM DESTEK TUTARI (TL)	ÖDENEN KAMU KATKISI (TL)
Süt Üreten Tarımsal İşletmeler	32	71.320.243,08	37.835.881,30	28.438.203,71
Et Üreten Tarımsal İşletmeler (Kırmızı Et)	10	14.547.709,33	7.761.389,60	7.314.919,34
Et Üreten Tarımsal İşletmeler (Beyaz Et)	0	0,00	0,00	0,00
Süt ve Süt Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması	1	978.000,00	470.000,00	457.500,00
Süt Toplama Merkezi	1	628.612,73	225.204,64	216.246,85
Et ve Et Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması (Kırmızı Et)	2	21.290.719,44	6.555.585,30	6.428.594,52
Et ve Et Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması(Beyaz Et)	1	306.213,47	88.673,00	84.004,00
Meyve ve Sebzelerin İşlenmesi ve Pazarlanması	4	10.753.122,84	4.714.599,75	3.350.783,28
Su Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması	0	0,00	0,00	0,00
Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi Ve Geliştirilmesi	180	12.253.903,21	5.943.277,11	6.016.809,61
Yerel Ürünler Ve Mikro İşletmelerin Geliştirilmesi	0	0,00	0,00	0,00
Kırsal Turizm	7	7.853.502,98	3.593.019,14	3.349.012,90
Kültür Balıkçılığının Geliştirilmesi	1	88.035,47	37.950,70	31.633,86
TOPLAM	239	140.020.062,55	67.225.580,54	55.687.708,07

5.3.2.16. Tokat Tarımının Sorunları

Tokat tarımı sorunları hemen hemen Türkiye tarımı sorunları ile benzerlik göstermektedir. Tokat tarımı sorunlarının çözümüne yönelik uygulanacak politikaların ülkemiz tarım politikalarında genel çerçevesi çizilmektedir. Buna göre, sorunlar genel hatlarıyla aşağıda verilmiştir.

- Tarım arazilerinin parçalı ve küçük oluşu
- Tarım işletmelerinin çoğunlukla küçük işletmeler şeklinde olması
- Tarım işletmelerinin rekabet gücünün düşük olması
- Tarımsal örgütlenmenin yetersiz olması
- Pazara yönelik üretimde, pazarlamada ve standardizasyondaki sorunlar
- İşleme, paketlenme, depolama vb. tarımsal sanayiye yönelik tesislerin yetersizliği
- Girdi kullanımında bilinçsizlik, denetim alanında yetersizlik (tarımsal ilaç ve gübre tüketiminin kontrol edilememesi, aşırı kullanımı vs)
- Çayır ve meralarda otlatmaya bağlı tahrip ve verimsizlik
- Kapsamlı ve etkin ürün (bitkisel ve hayvansal vb.) borsalarının olmayışı
- Sözleşmeli üretim modeline geçilememesi

- Tarımsal işletmelerde doğru, güncel ve izlenebilir veri tabanı yetersizliği
- Sulama sistemlerinin yetersizliği
- Sanayi yatırımlarının ova arazilerine kurulma talebi
- Kırsal alanda genç ve eğitimli nüfusun azalması
- Tarım sektöründe yığılan niteliksiz ve kalitesiz iş gücü
- İçme ve sulama suyu kaynaklarının yönetim etkinliğinin azalması ve kirlenmesi
- Erozyona bağlı toprak kayıpları

5.3.2.17. Tokat Tarımı Swot Analizi

Güçlü Yönler

1. Tokat ilinin Karadeniz ile İç Anadolu bölgeleri arasında geçit bölgesi iklimine ve 230 m-1500 m rakımları arasında tarım yapılan zengin bir üretim alanına sahip olması
2. İlin kalkınmada öncelikli yöreler içinde olması
3. Doğal su kaynaklarının kara balıkçılığına elverişli olması
4. Sebze üretiminde ülke genelinde büyük bir potansiyele sahip olması
5. Domates, triticale, barbunya, taze fasulye gibi ürünlerde ülke üretiminde söz sahibi olması
6. Yer altı ve yerüstü su kaynakları yönünden zengin olması
7. Verimli büyük ovaların varlığı (Kazova, Niksar, Erbaa, Zile ve Artova ovaları)
8. İklim ve toprak şartlarının ikinci ürün ve kışlık sebze yetiştiriciliğine imkan tanıması
9. Ekolojik şartların ürün çeşitliliğine imkan tanıması
10. Büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvan yetiştirmeye uygun oluşu
11. Organik tarım yönünden Türkiye'nin üst bölgesi olma kapasitesi ve özelliklerine sahip olması
12. Akredite olmuş Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü'nün varlığı
13. Tarıma dayalı sanayi için hammadde potansiyelinin yüksek olması
14. İlin bazı tarım ürünlerinde gen kaynağı ve üretim merkezi konumunda olması, bu ürünlerin (kuşburnu, bağ yaprağı, madımak, domates, biber, vişne, karayaka koyunu, karagül koyunu vs) sertifikalandırılma imkanı
15. Organik hayvancılığın yaygınlaştırılmasına imkan sağlayan çayır ve meraların mevcut olması

Zayıf Yönler

1. Tarım arazilerinin parçalı, tarım işletmelerinin çoğunlukla küçük işletmeler şeklinde olması
2. Tarım işletmelerinin rekabet gücünün düşük olması
3. Sulama sistemlerinin yetersiz olması
4. İşleme, paketleme, depolama vb. tarımsal sanayiye yönelik tesislerin yetersiz olması
5. Tarımsal örgütlenme eksikliği
6. Pazara yönelik üretimde, pazarlamada ve standardizasyondaki sorunlar

7. Girdi kullanımında bilinçsizlik
8. Çayır ve meraların zamansız otlatmaya bağlı olarak tahrip edilmesi, verimsizleşmesi ve alan olarak yetersiz kalması
9. Kapsamlı ve etkin ürün (bitkisel ve hayvansal vb) borsalarının olmayışı
10. Sözleşmeli üretim modeline geçilememesi
11. Tarımsal işletmelerde doğru, güncel ve izlenebilir veri tabanının yetersiz oluşu

Fırsatlar

1. Organize Sanayi bölgesinin il merkezine yakın oluşu
2. İlin 5084 sayılı Teşvik yasası kapsamına dahil oluşu, yatırım yapacak şirketlerin 5084 sayılı Teşvik Yasası ile ilgili kanunun tüm haklarından yararlanıyor olması
3. İlin hava alanına, demir yoluna ve duble yollara sahip oluşu
4. İlin kalkınmada öncelikli iller içerisinde olması
5. İl Özel İdaresi'nin tarımsal alandaki faaliyetlere destek vermesi
6. İlde Gaziosmanpaşa Üniversitesi ve OKGKTAIM nün varlığı
7. Çiftçi örgütlerinin sayısının çokluğu
8. Süt üretim potansiyelinin fazlalığı
9. Baraj göllerinin balıkçılık ve sulama yönünden uygun ve temiz olması
10. Organik ürünlere artan talep doğrultusunda uygun organik tarım alanları potansiyeli
11. Tıbbi ve aromatik bitkilerin üretimi için uygun ekolojik ortamın olması
12. Tarım sektöründe ucuz iş gücü nüfusunun fazlalığı
13. Türkiye'de 42 ilde bulunan TKDK İl Koordinatörlüğünün Tokat'ta da bulunması.
14. Kelkit ve Yeşilirmak Havzası Kalkınma Birliği ve OKA'nın bölgede bulunması.
15. Meyvecilik ve sebzeçilik sektörünün önünün açık olması ve İlin mevcut üretim varlığı
16. Tokat iline özgü endemik bitki (madımak, tokat biberi, asma yaprağı, barbunya fasulye, bamya, kiraz ve vişne) varlığı

Tehditler

1. Sulama sistemlerinin yetersizliği ve bu konuda bilincin oluşmaması
2. Sanayi yatırımlarının tarımsal önem arz eden arazilere kurulma talebi
3. Kırsal alandan büyük şehirlere göç nedeniyle, genç ve eğitimli nüfusun azalması
4. Tarım sektöründe yığılaşan niteliksiz ve kalitesiz iş gücü
5. Tarımda, ilaç ve kimyasal gübre tüketiminin kontrol edilememesi, aşırı kullanımı
6. Erozyona bağlı toprak kayıpları
7. İçme ve sulama suyu kaynaklarının azalması ve kirlenmesi
8. Tarım arazilerinin çok parçalılığı ve tarımla uğraşan nüfusun yaş ortalamasının yükselmesine bağlı yeniliklerin etkin bir şekilde yaygınlaştırılamaması ve üretim etkinliğinde düşme

6. HEDEF ANALİZİ

Problem 1. 1. Tarım arazilerinin parçalı ve küçük oluşu

1.2. Tarım işletmelerinin çoğunlukla küçük işletmeler şeklinde olması

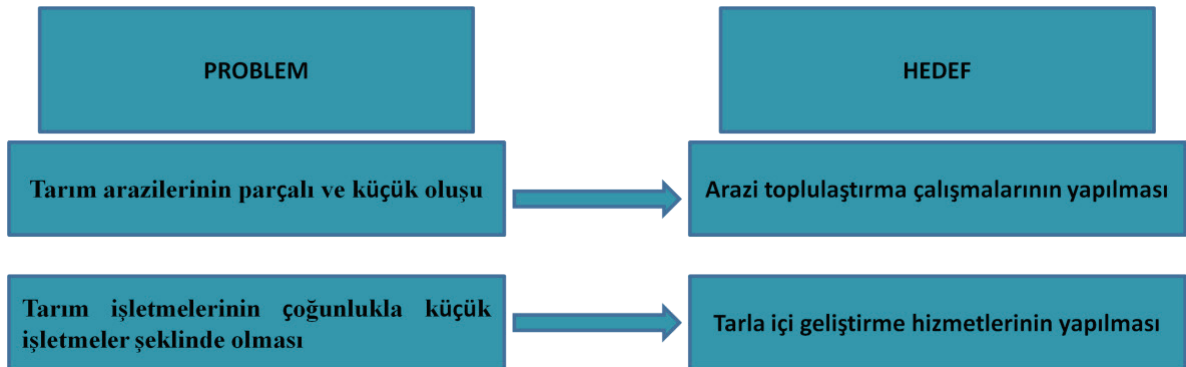
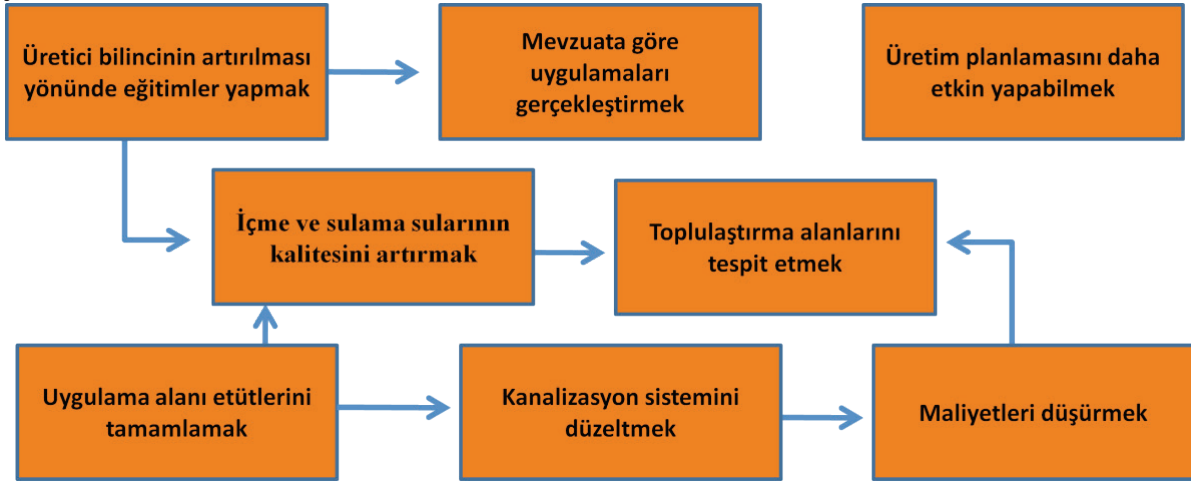
Hedef 1. 1. Arazi toplulaştırma çalışmalarının yapılması

1.2. Tarla içi geliştirme hizmetlerinin yapılması

Hedefe Yönelik Araçlar

1. Üretici bilincinin artırılması yönünde eğitimler yapmak
2. Mevzuata göre uygulamaları gerçekleştirmek
3. Toplulaştırma alanlarını tespit etmek
4. Uygulama alanı etütlerini tamamlamak
5. Kanalizasyon sistemini düzeltmek
6. İçme ve sulama sularının kalitesini artırmak
7. Maliyetleri düşürmek
8. Üretim planlamasını daha etkin yapabilmek

Şekil 1- Probleme Yönelik Hedef Analizi

Problem 2. 1. Sulama sistemlerinin yetersizliği

2.2. İçme ve sulama suyu kaynaklarının yönetim etkinliğinin azalması ve kirlenmesi

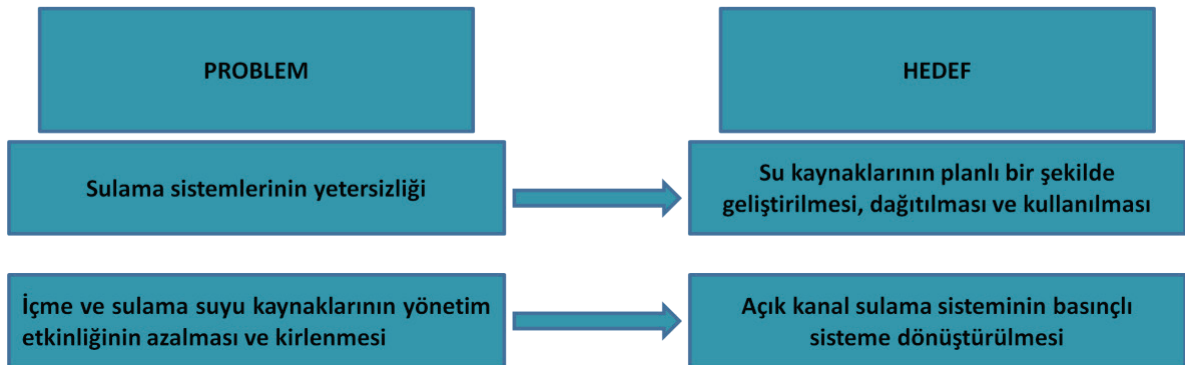
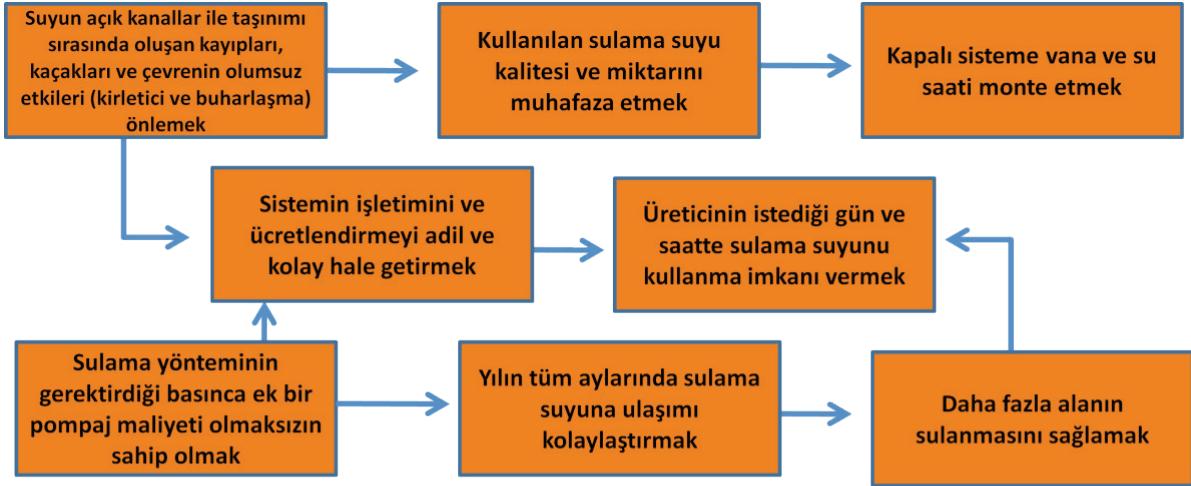
Hedef 2. 1. Su kaynaklarının planlı bir şekilde geliştirilmesi, dağıtılması ve kullanılması

2.2. Açık kanal sulama sisteminin basınçlı sisteme dönüştürülmesi

Hedefe Yönelik Araçlar

1. Suyun açık kanallar ile taşınımı sırasında oluşan kayıpları, kaçakları ve çevrenin olumsuz etkileri (kirlenici ve buharlaşma) önlemek
2. Kullanılan sulama suyu kalitesi ve miktarını muhafaza etmek
3. Kapalı sisteme vana ve su saati monte etmek
4. Sistemin işletimini ve ücretlendirmeyi adil ve kolay hale getirmek
5. Üreticinin istediği gün ve saatte sulama suyunu kullanma imkanı vermek
6. Sulama yönteminin gerektirdiği basınca ek bir pompaj maliyeti olmaksızın sahip olmak
7. Yılın tüm aylarında sulama suyuna ulaşımı kolaylaştırmak
8. Daha fazla alanın sulanmasını sağlamak

Şekil 2- Probleme Yönelik Hedef Analizi

Problem 3. 1. Tarım işletmelerinin rekabet gücünün düşük olması

3.2. Pazara yönelik üretimde, pazarlamada ve standardizasyondaki sorunlar

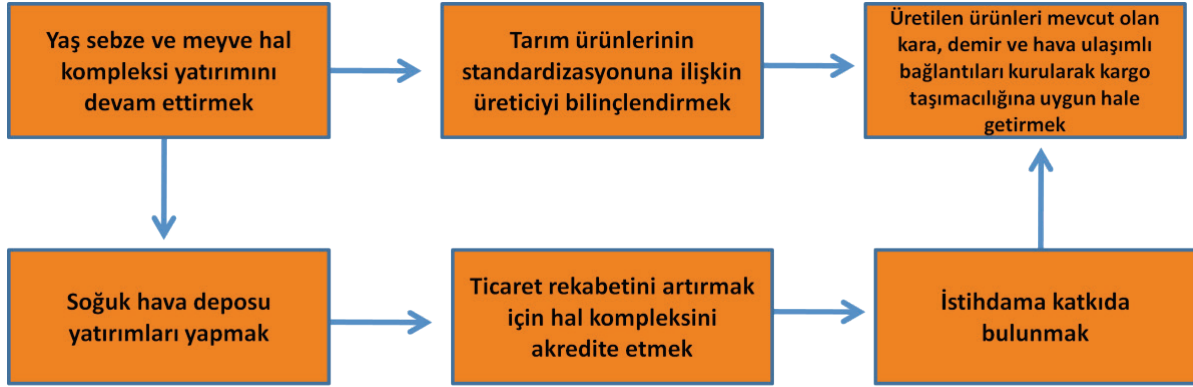
Hedef 3.1. Meyve ve sebze ticaretinin standardizasyonunu sağlayarak rekabette güç kazandırma

3.2. Meyve ve sebze ticaret merkezinin kurulması

Hedefe Yönelik Araçlar

1. Yaş sebze ve meyve hal kompleksi yatırımını başlatmak
2. Tarım ürünlerinin standardizasyonuna ilişkin üreticiyi bilinçlendirmek
3. Üretilen ürünleri mevcut olan kara, demir ve hava ulaşımli bağlantıları kurularak kargo taşımacılığına uygun hale getirmek
4. Soğuk hava deposu yatırımları yapmak
5. Ticaret rekabetini artırmak için hal kompleksini akredite etmek
6. İstihdama katkıda bulunmak

Şekil 3- Probleme Yönelik Hedef Analizi

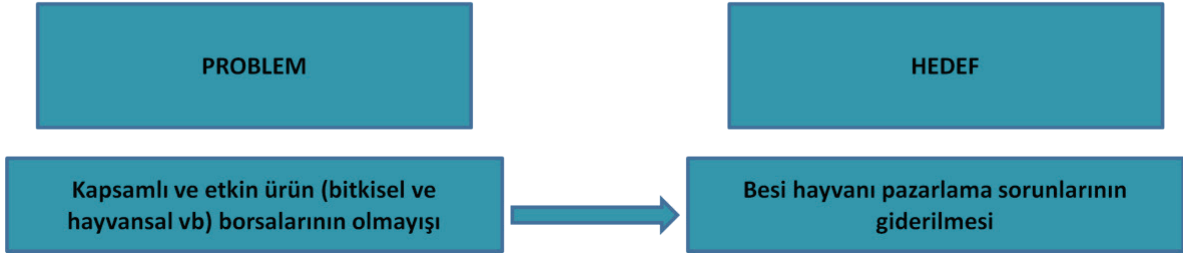
Problem 4. Kapsamlı ve etkin ürün (bitkisel ve hayvansal vb) borsalarının olmayışı

Hedef.4. Besi hayvanı pazarlama sorunlarının giderilmesi

Hedefe Yönelik Araçlar

1. Bölgenin hayvancılık pazarında Tokat İlini cazibe merkezi yapmak
2. Canlı hayvan borsası oluşturmak
3. Borsada olması gereken hayvan barınakları, satış müzayede salonları, bilgisayar sistemli borsa verileri, sosyal tesisleri, araç giriş çıkış dezenfeksiyon sistemleri vb. gibi sistemleri kurmak
4. İstihdam yaratarak ilin katma değerini artırmak

Şekil 4- Probleme Yönelik Hedef Analizi

Problem 5. 1. Büyükbaş hayvancılıkta üretim, verim ve kalitenin düşük olması

5.2. Hayvancılık işletmelerinin sürdürülebilirliğinin sağlanamaması

Hedef 5. Büyükbaş Hayvancılıkta Sürdürülebilir İşletmelerin Geliştirilmesi

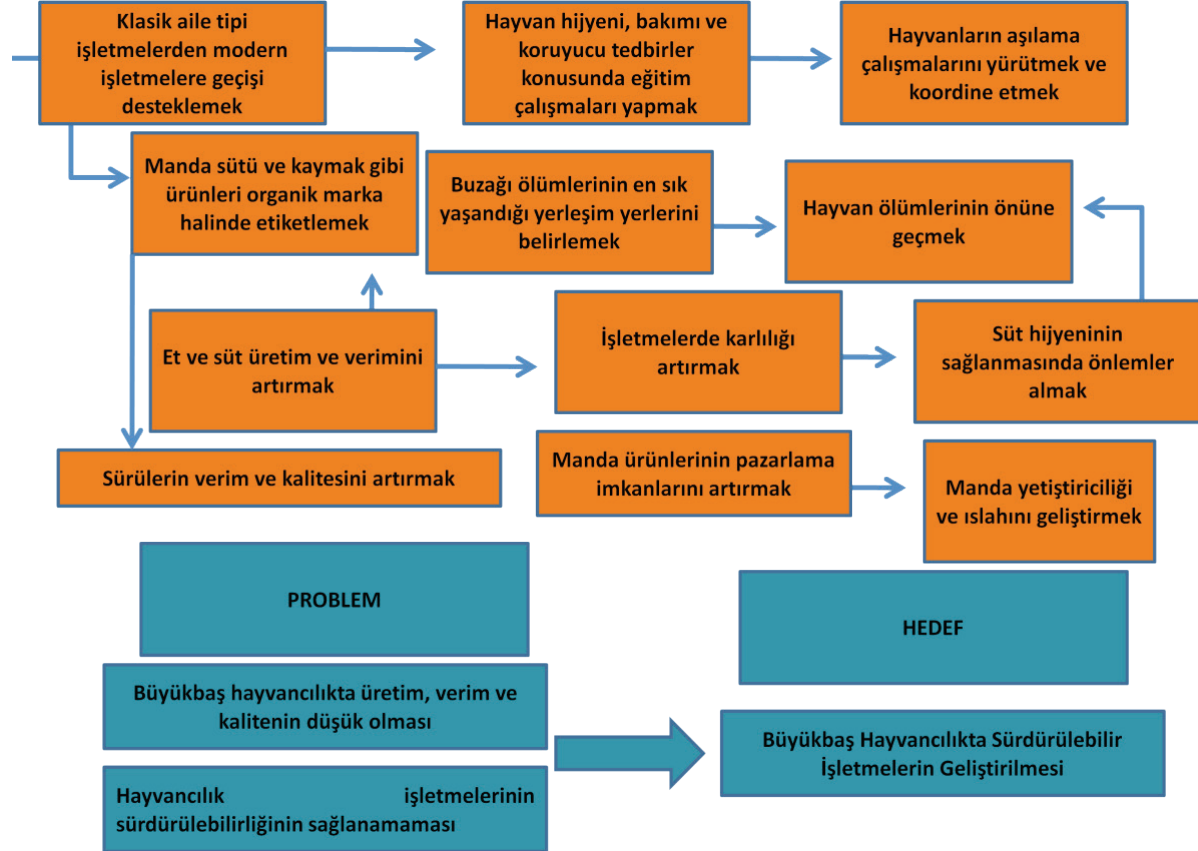
Hedefe Yönelik Araçlar

1. Klasik aile tipi işletmelerden modern işletmelere geçişi desteklemek
2. Hayvan hijyeni, bakımı ve koruyucu tedbirler konusunda eğitim çalışmaları yapmak
3. Hayvanların aşılama çalışmalarını yürütmek ve koordine etmek
4. Buzağı ölümlerinin en sık yaşandığı yerleşim yerlerini belirlemek
5. Hayvan ölümlerinin önüne geçmek
6. Et ve süt üretim ve verimini artırmak

7. İşletmelerde karlılığı artırmak
8. Süt hijyeninin sağlanmasında önlemler almak
9. Manda yetiştiriciliği ve ıslahını geliştirmek
10. Manda ürünlerinin pazarlama imkanlarını artırmak
11. Manda sütü ve kaymak gibi ürünleri organik marka halinde etiketlemek
12. Sürülerin verim ve kalitesini artırmak

Şekil 5- Probleme Yönelik Hedef Analizi

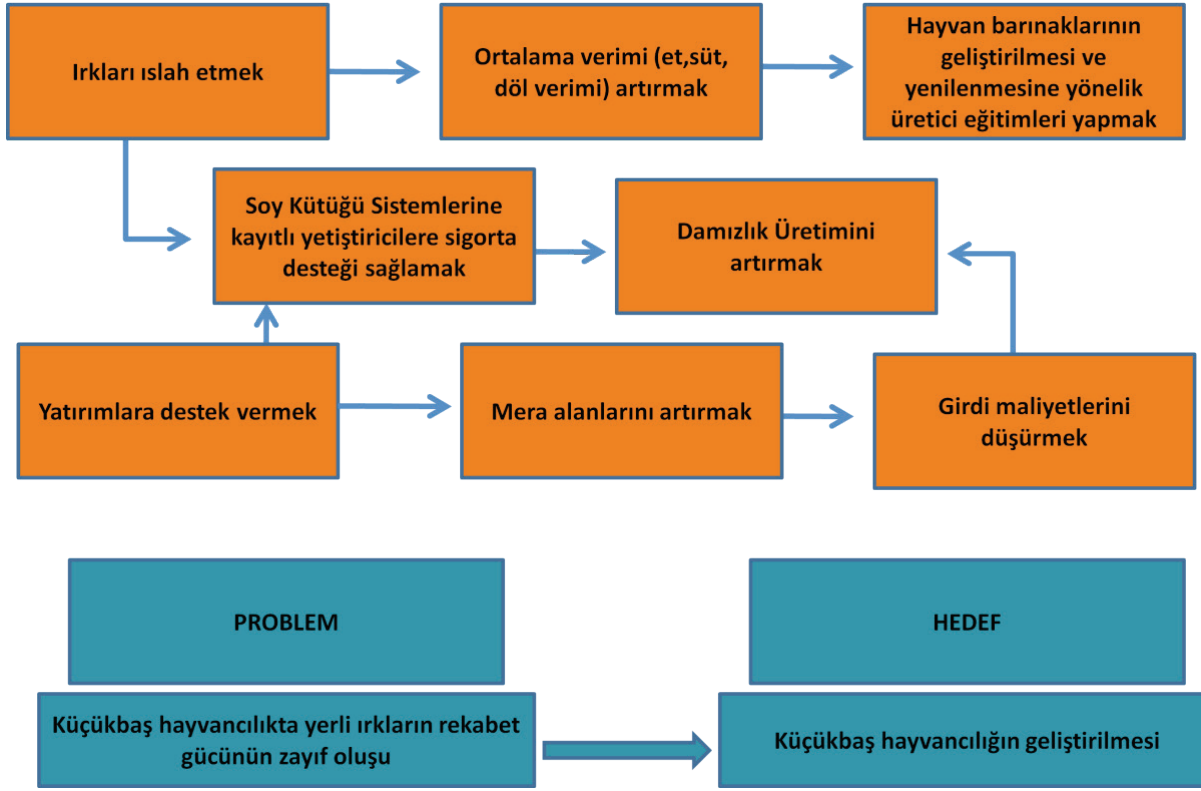
Problem 6. Küçükbaş hayvancılıkta yerli ırkların rekabet gücünün zayıf oluşu

Hedef 6. Küçükbaş hayvancılığın geliştirilmesi

Hedefe Yönelik Araçlar

1. ırkları ıslah etmek
2. Ortalama verimi (et, süt, döl verimi) artırmak
3. Hayvan barınaklarının geliştirilmesi ve yenilenmesine yönelik üretici eğitimleri yapmak
4. Soy Kütüğü Sistemlerine kayıtlı yetiştiricilere sigorta desteği sağlamak
5. Damızlık Üretimini artırmak
6. Yatırımlara destek vermek
7. Mera alanlarını artırmak
8. Girdi maliyetlerini düşürmek

Şekil 6- Probleme Yönelik Hedef Analizi

Problem 7.1. Hayvancılıkta kaliteli, ucuz ve bol kaba yem ihtiyacının düzenli karşılanamaması

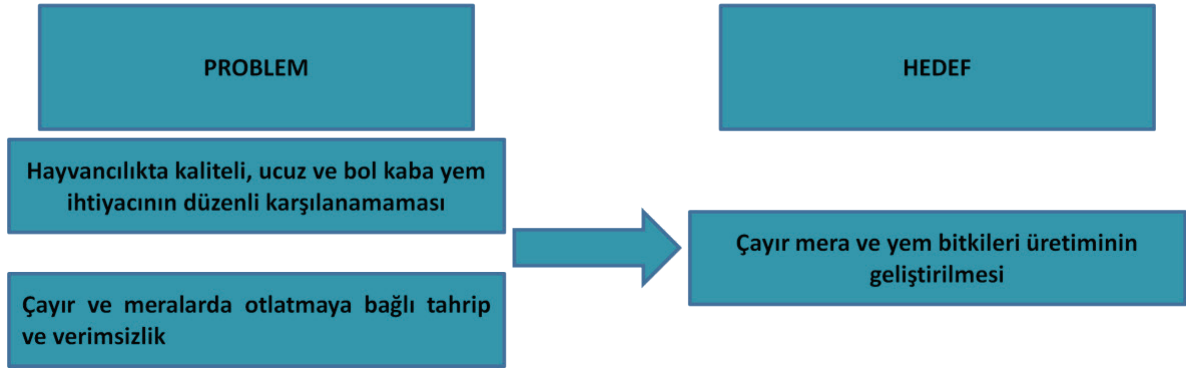
7.2. Çayır ve meralarda otlatmaya bağlı tahrip ve verimsizlik

Hedef 7. Çayır mera ve yem bitkileri üretiminin geliştirilmesi

Hedefe Yönelik Araçlar

1. Uygun ıslah yöntemleri belirlemek
2. Islah projelerini desteklemek
3. Çayır mera alanlarının artırılmasına yönelik eğitim çalışmaları yapmak
4. Orman vasfını yitirmiş Hazine arazilerinin Meraya aktarılması sağlamak
5. Çayır mera alanlarının bilinçli kullanılmasını sağlamak

Şekil 7- Probleme Yönelik Hedef Analizi

Problem 8. 1. Arıcılıkta yerli bal arılarının koloni gelişiminin zayıf olması

8.2. Arıcılıkta koloni başına verim düşüklüğü

8.3. Doğal ortamın kirlenmesi

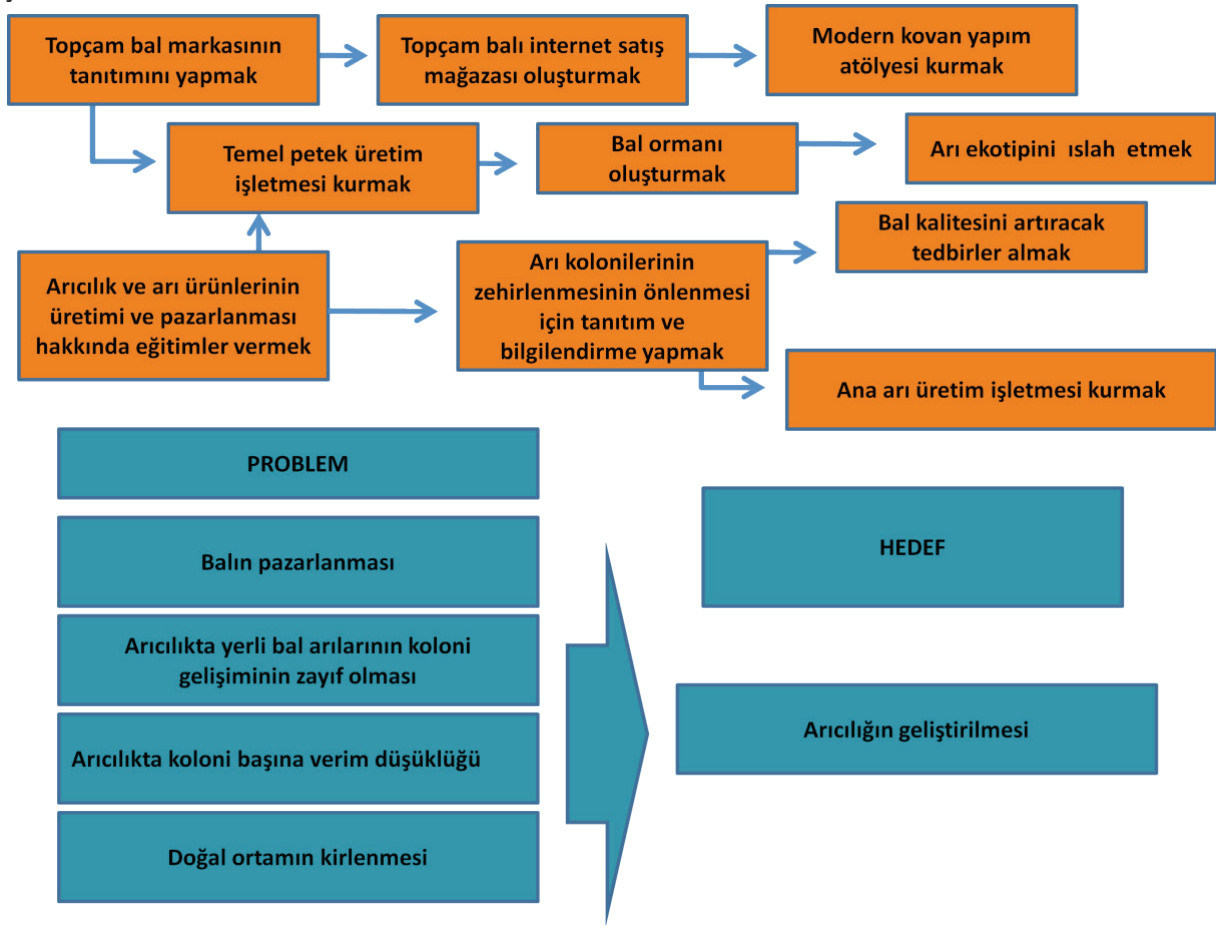
8.4. Balın pazarlanması

Hedef 8. Arıcılığın geliştirilmesi

Hedefe Yönelik Araçlar

1. Ana arı üretim işletmesi kurmak
2. Modern kovan yapım atölyesi kurmak
3. Temel petek üretim işletmesi kurmak
4. Bal ormanı oluşturmak
5. Arı ekotipini ıslah etmek
6. Arı kolonilerinin zehirlenmesinin önlenmesi için tanıtım ve bilgilendirme yapmak
7. Bal kalitesini artıracak tedbirler almak
8. Arıcılık ve arı ürünlerinin üretimi ve pazarlanması hakkında eğitimler vermek
9. Topçam bal markasının tanıtımını yapmak
10. Topçam balı internet satış mağazası oluşturmak

Şekil 8- Probleme Yönelik Hedef Analizi

Problem 9. 1. Bitkisel üretimde verimlilik ve etkinliğin azalması

Hedef 9. Bitkisel üretimde verimlilik ve etkinliği artırmak

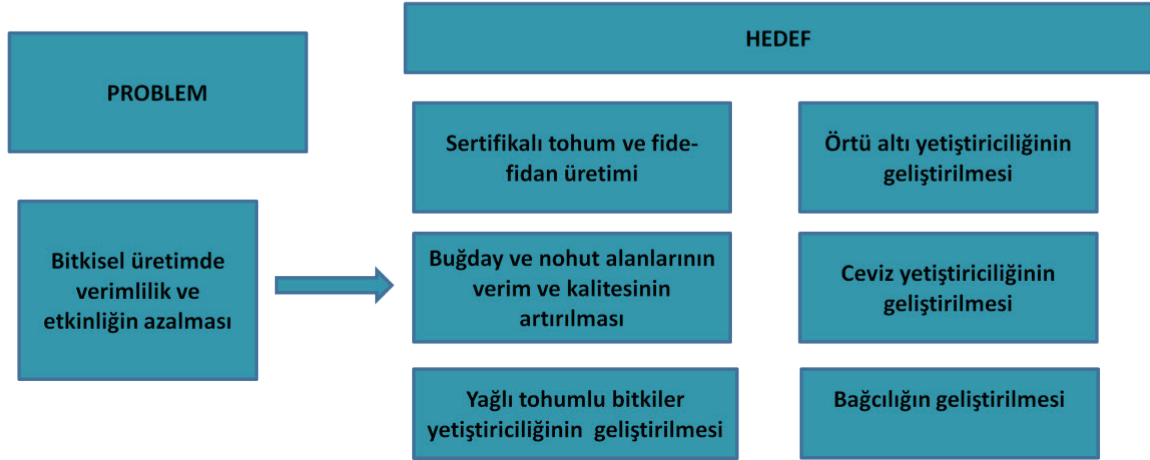
1. Sertifikalı tohum ve fide-fidan üretimi
2. Örtü altı yetiştiriciliğinin geliştirilmesi
3. Bağcılığın geliştirilmesi
4. Ceviz yetiştiriciliğinin geliştirilmesi
5. Yağlı tohumlu bitkiler yetiştiriciliğinin geliştirilmesi
6. Buğday ve nohut alanlarının verim ve kalitesinin artırılması

Hedefe Yönelik Araçlar

1. Örtü altı alanı ve üretimini artırmak
2. Üretimi yıl içerisinde yaymak
3. Bağ alanlarını artırmak
4. Tokat'a özgü ürünlerde markalaşmayı sağlamak
5. Yöresel ürünlerin geliştirilmesi için kırsal turizm kapsamında ürün işleme ve eğitim tesisleri kurarak markalaşmada ön plana çıkmak
6. Kapama ceviz tesisleri oluşturmak

7. Tescilli yabancı ceviz çeşitlerinin bölgeye girişlerini sağlamak
8. Yağlı tohumlu bitkilerde kışlık ve yazlık yetiştiricilikle ikinci ürün tarımına alan açmak
9. Münavebe sistemlerini iyileştirmek
10. Sertifikalı tohum kullanımını yaygınlaştırmak

Şekil 9- Probleme Yönelik Hedef Analizi

Problem 10. 1. Tıbbi ve aromatik bitkilerde sürdürülebilir üretim ve pazar potansiyelinin yeterince değerlendirilememesi

10.2. Tıbbi ve aromatik bitkilerin miktar ve kalitesinde yaşanan sorunlar

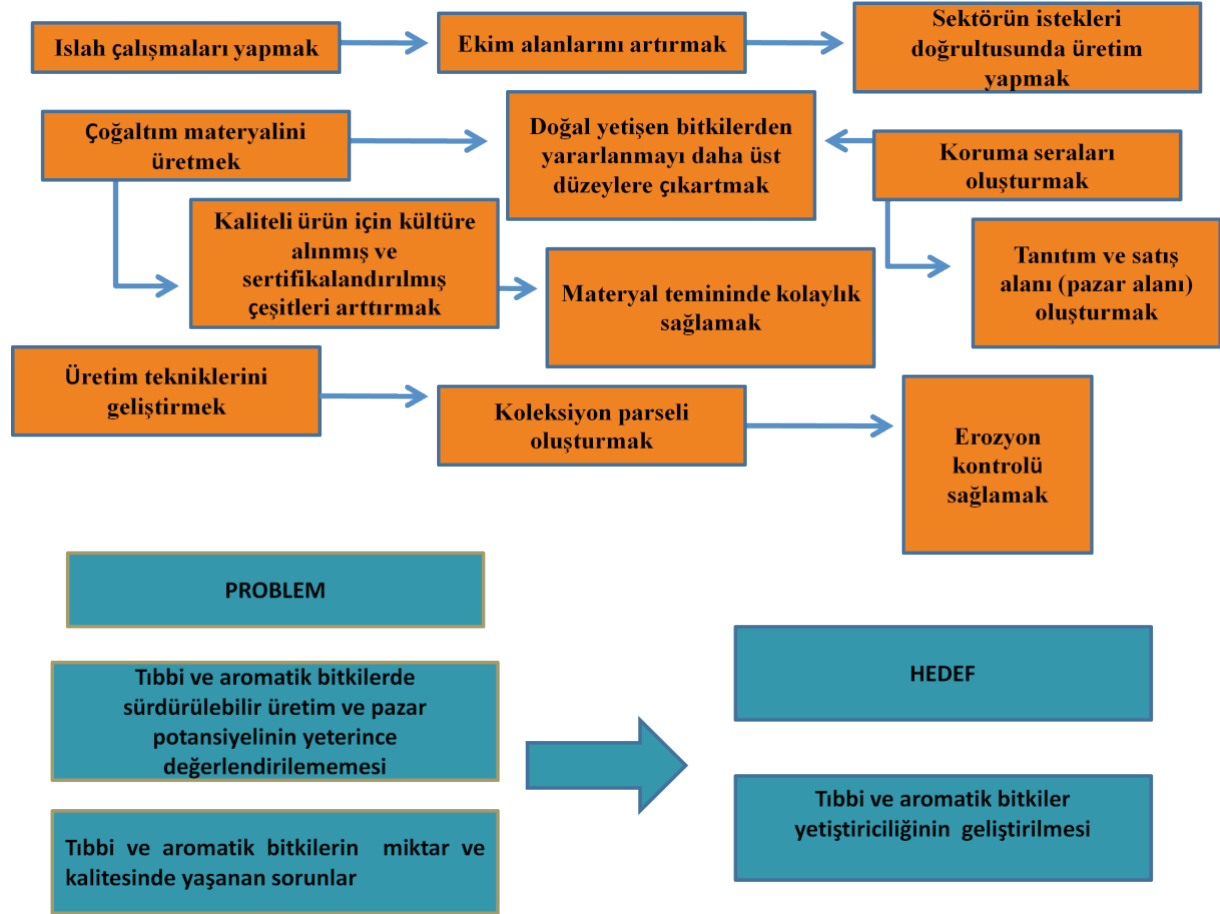
Hedef 10. Tıbbi ve aromatik bitkiler yetiştiriciliğinin geliştirilmesi

Hedefe Yönelik Araçlar

1. Sektörün istekleri doğrultusunda üretim yapmak
2. Ekim alanlarını artırmak
3. Çoğaltım materyalini üretmek
4. Üretim tekniklerini geliştirmek
5. Doğal yetişen bitkilerden yararlanmayı daha üst düzeylere çıkartmak
6. Materyal temininde kolaylık sağlamak
7. Koleksiyon parseli oluşturmak
8. Koruma seraları oluşturmak

9. Kaliteli ürün için kültüre alınmış ve sertifikalandırılmış çeşitleri arttırmak
10. Tanıtım ve satış alanı (pazar alanı) oluşturmak
11. Erozyon kontrolü sağlamak
12. Islah çalışmaları yapmak

Şekil 10- Probleme Yönelik Hedef Analizi

Problem 11. Tarımın çevreye zarar veren etkileri

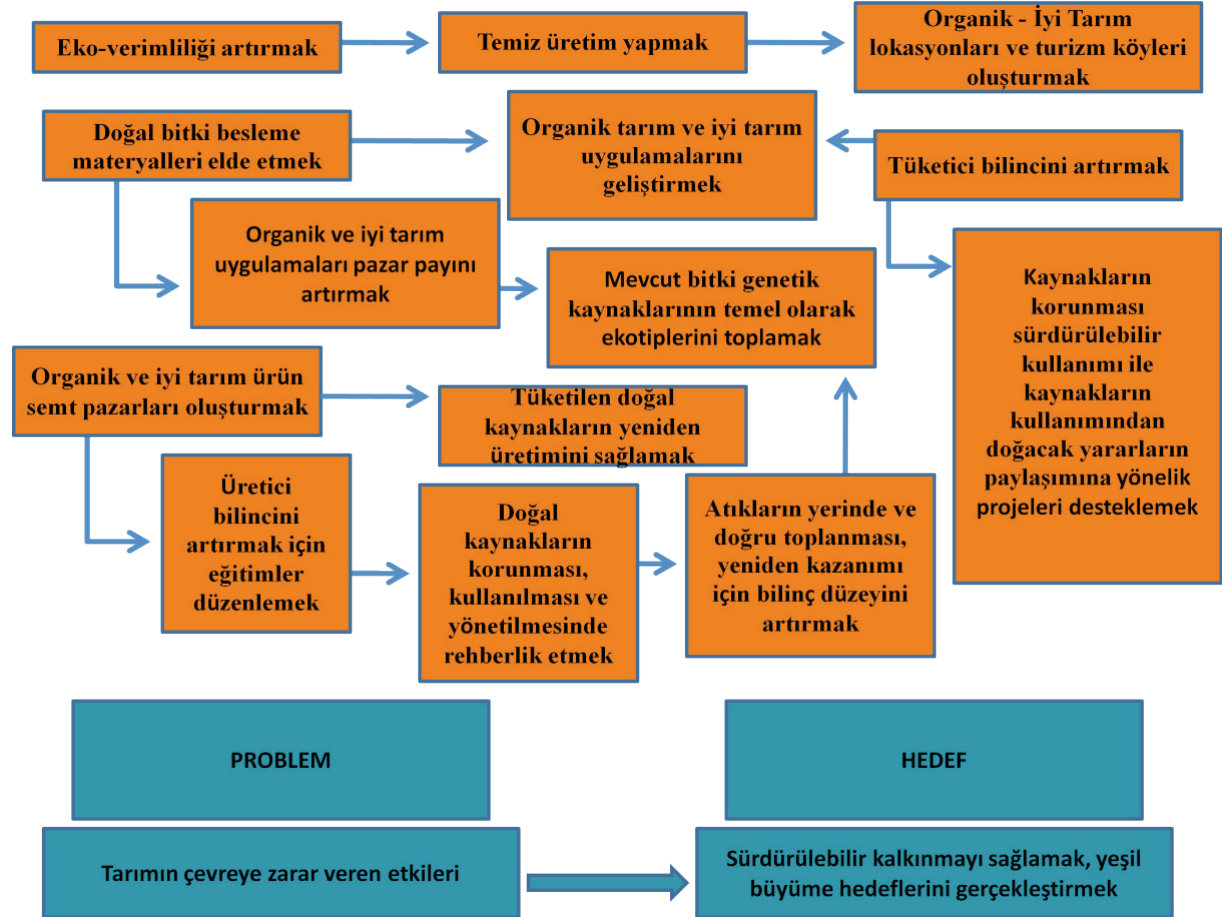
Hedef 11.Sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak, yeşil büyüme hedeflerini gerçekleştirmek

Hedefe Yönelik Araçlar

1. Eko-verimliliği artırmak
2. Temiz üretim yapmak
3. Doğal bitki besleme materyalleri elde etmek
4. Üretici bilincini artırmak için eğitimler düzenlemek
5. Organik tarım ve iyi tarım uygulamalarını geliştirmek
6. Organik - İyi Tarım lokasyonları ve turizm köyleri oluşturmak
7. Organik ve iyi tarım ürün semt pazarları oluşturmak
8. Tüketici bilincini artırmak
9. Organik ve iyi tarım uygulamaları pazar payını artırmak

10. Doğal kaynakların korunması, kullanılması ve yönetilmesinde rehberlik etmek
11. Tüketilen doğal kaynakların yeniden üretimini sağlamak
12. Atıkların yerinde ve doğru toplanması, yeniden kazanımı için bilinç düzeyini artırmak
13. Mevcut bitki genetik kaynaklarının temel olarak ekotiplerini toplamak
14. Kaynakların korunması sürdürülebilir kullanımı ile kaynakların kullanımından doğacak yararların paylaşımına yönelik projeleri desteklemek

Şekil 11- Probleme Yönelik Hedef Analizi

Problem 12. Kırsal kadınların finansal kaynaklara erişim sorunu

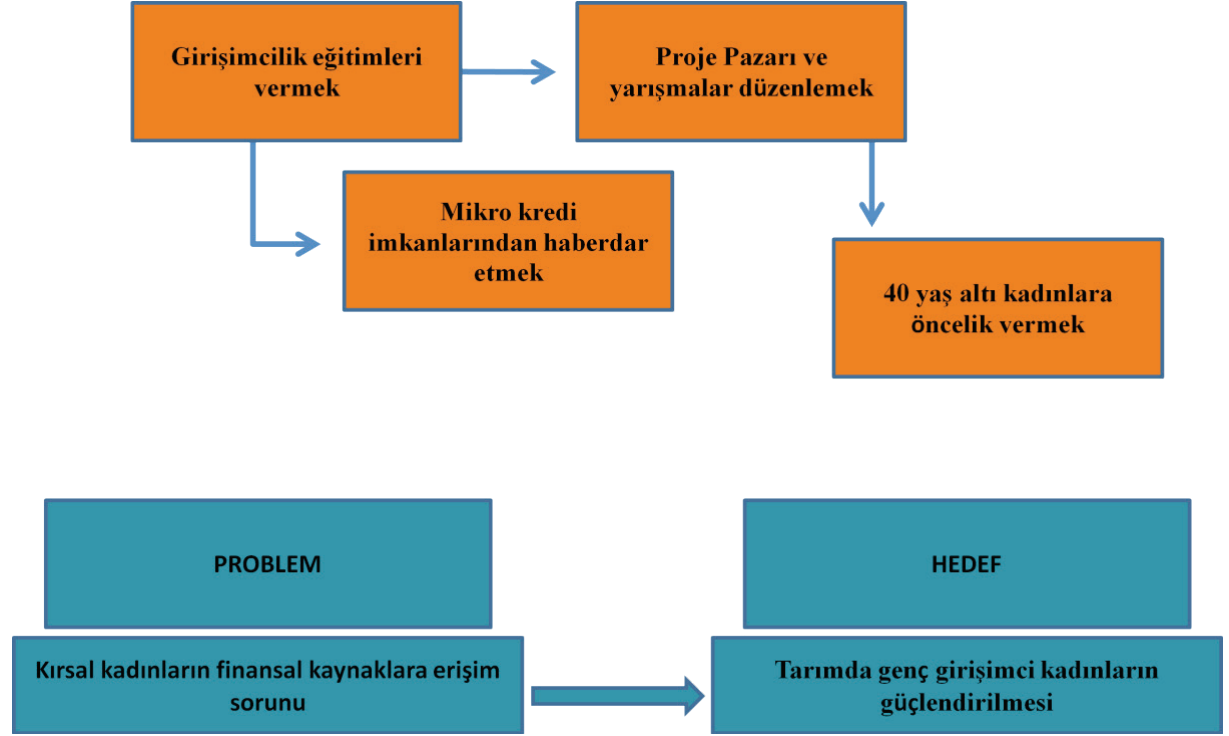
Hedef 12. Tarımda genç girişimci kadınların güçlendirilmesi

Hedefe Yönelik Araçlar

1. Girişimcilik eğitimleri vermek
2. Proje Pazarı ve yarışmalar düzenlemek
3. 40 yaş altı kadınlara öncelik vermek
4. Mikro kredi imkanlarından haberdar etmek

Şekil 12- Probleme Yönelik Hedef Analizi

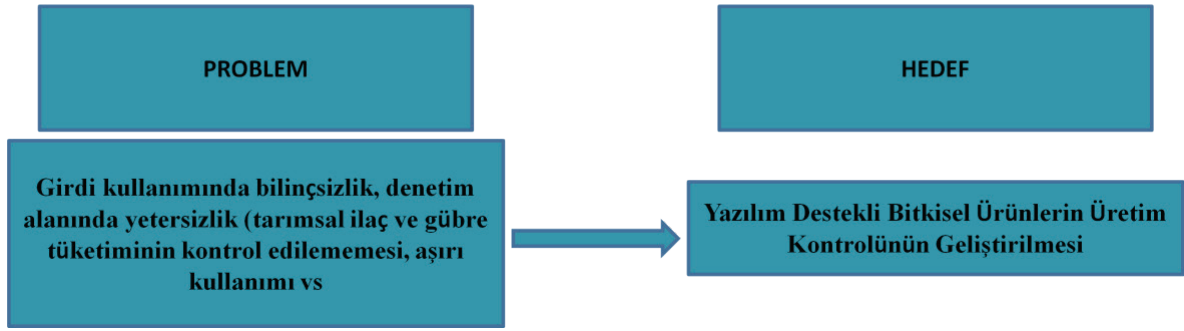
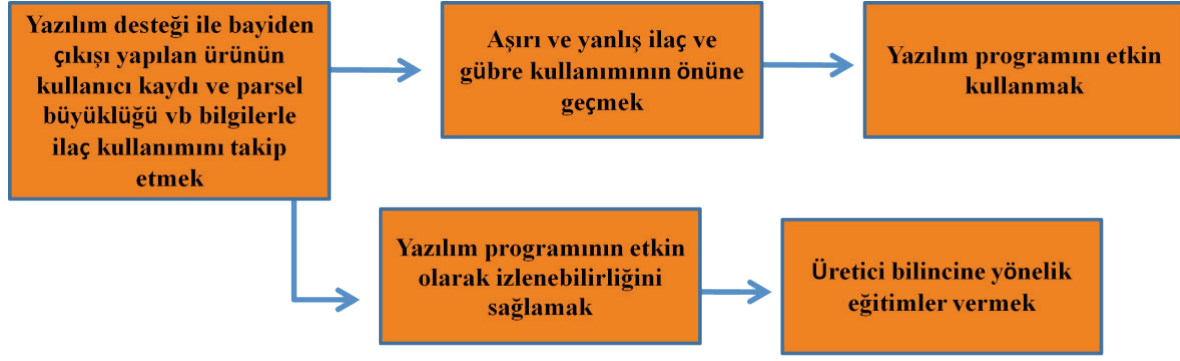
Problem 13. Girdi kullanımında bilinçsizlik, denetim alanında yetersizlik (tarımsal ilaç ve gübre tüketiminin kontrol edilememesi, aşırı kullanımı vs)

Hedef.13. Yazılım Destekli Bitkisel Ürünlerin Üretim Kontrolünün Geliştirilmesi

Hedefe Yönelik Araçlar

1. Yazılım desteği ile bayiden çıkışı yapılan ürünün kullanıcı kaydı ve parsel büyüklüğü vb bilgilerle ilaç kullanımını takip etmek
2. Aşırı ve yanlış ilaç ve gübre kullanımının önüne geçmek
3. Yazılım programını etkin kullanmak
4. Yazılım programının etkin olarak izlenebilirliğini sağlamak
5. Üretici bilincine yönelik eğitimler vermek

Şekil 13- Probleme Yönelik Hedef Analizi

Problem 14. Yöresel ürünlerin tanıtım ve tescilinin düşük olması

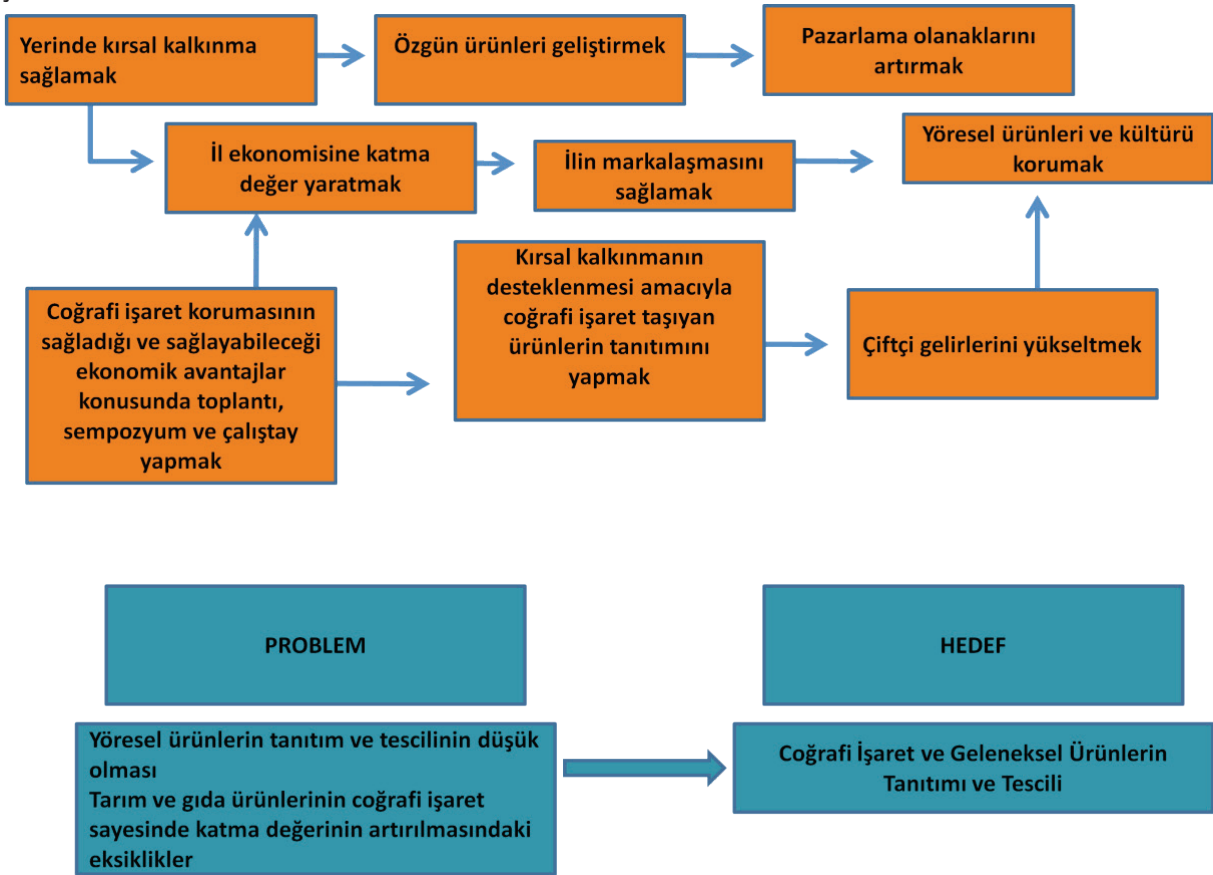
Tarım ve gıda ürünlerinin coğrafi işaret sayesinde katma değerinin artırılmasındaki eksiklikler

Hedef.14. Coğrafi işaret ve Geleneksel Ürünlerin Tanıtımı ve Tescili

Hedefe Yönelik Araçlar

1. Kırsal kalkınmanın desteklenmesi amacıyla coğrafi işaret taşıyan ürünlerin tanıtımını yapmak
2. Coğrafi işaret korumasının sağladığı ve sağlayabileceği ekonomik avantajlar konusunda toplantı, sempozyum ve çalıştay yapmak
3. Pazarlama olanaklarını artırmak
4. İl ekonomisine katma değer yaratmak
5. İlin markalaşmasını sağlamak
6. Yöresel ürünleri ve kültürü korumak
7. Özgün ürünleri geliştirmek
8. Çiftçi gelirlerini yükseltmek
9. Yerinde kırsal kalkınma sağlamak

Şekil 14- Probleme Yönelik Hedef Analizi

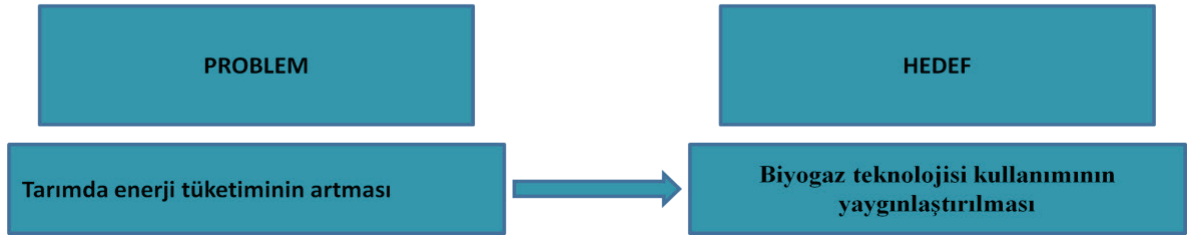
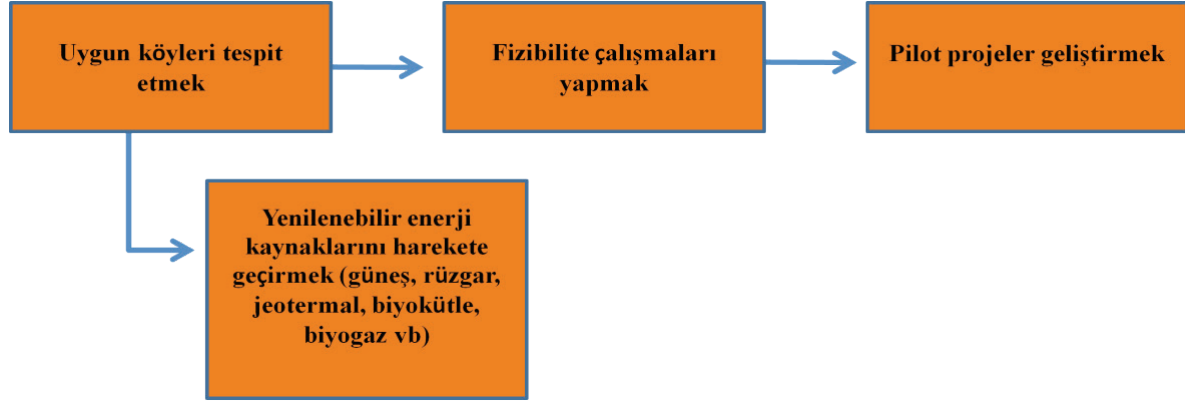
Problem 15. Tarımda enerji tüketiminin artması

Hedef 15. Biyogaz teknolojisi kullanımının yaygınlaştırılması

Hedefe Yönelik Araçlar

1. Uygun köyleri tespit etmek
2. Fizibilite çalışmaları yapmak
3. Pilot projeler geliştirmek
4. Yenilenebilir enerji kaynaklarını harekete geçirmek (güneş, rüzgar, jeotermal, biyokütle, biyogaz vb)

Şekil 15- Probleme Yönelik Hedef Analizi

7. PERFORMANS GÖSTERGELERİ

Tarım ve kırsal kalkınmaya yönelik planlanmış eylemlere ilişkin tablolar oluşturulmuş ve her bir eylemin performans göstergeleri tablolarda verilmiştir (Bkz. 9. Eylem Planı) Ayrıca kurumlardan alınan bazı genel performans göstergeleri de Tablo.23'de verilmiştir.

Tablo 23- Tarım ve kırsal kalkınma eylem planı performans göstergeleri

TARIM VE KIRSAL KALKINMA		
GÖSTERGE ADI	Mevcut Durum	Planlanan hedef
Toplulaştırma yapılan alan miktarı	113 yerleşim alanında 85.476 ha alanın arazi toplulaştırma çalışmaları başlatılmıştır. 42 yerleşim yeri ve 27.267 ha alanın uygulama alanı etüdü tamamlanmıştır.	İlave olarak 24.800 ha alanın toplulaştırma etüdü yapılması planlanmaktadır. Toplam 163.587 ha alan toplulaştırılacaktır
Açık kanal sulama sisteminin basınçlı sulama sistemine dönüştürülmesi	Yaklaşık 50.000 da alan basınçlı sulama yöntemi ile sulanmaktadır. Ana kanallara verilen 10 m ³ /saniyelik debilerle hatlar mevcuttur.	210.000 da alanın kapalı sisteme alınması planlanmaktadır. Ana kanallara verilen 10 m ³ /saniyelik debilerle hatlar ilerletilecektir.

Canlı hayvan borsası kurulmasına yönelik yatırımın tamamlanması	8 adet hayvan pazarı mevcut olup bunların 5'i ruhsatlı 3'ü ruhsatsızdır.	AB standartlarında tesis yapılması ve 50 kişiye istihdam sağlanması planlanmaktadır.
Buzağı ölümlerinin önlenmesi	Tokat genelinde buzağı ölümlerinin % 10 olduğu tespit edilmiştir.	Buzağı ölümlerinin %5 ilerleyen yıllarda bu oranın %2 olarak düşürülmesi hedeflenmektedir.
Küçükbaş hayvancılıkta verim artışı ve ıslah edilmiş hayvan sayısı	Damızlık Koç-Teke İstasyonu projesi kabul edilmiş ve inşaat faaliyetine başlanmıştır. (Arazi düzenlemesi yapılmaktadır.)	Tokat İli ve komşu illerin kaliteli damızlık koç ve teke ihtiyaçları bu istasyondan karşılanacak, birim hayvandan elde edilen verimde (et, süt, döl verimi) artış sağlanacaktır.
Çayır mera yem bitkileri alanlarında kalite, üretim ve verimlilik artışı	Kaliteli kaba yem açığı % 32'dir.	Açığı %3,5 azaltmak planlanmaktadır.
Kaliteli ana arı ıslahı	Yıllık ana arı üretimi 2000 -3000 ana arıdır.	Yıllık 20 000 damızlık ana arı üretimi hedeflenmektedir.
Arı ekotipi ıslah çalışmaları düzeyi	Kontrolsüz melezlenme sonucu verimsiz arılar mevcuttur.	Bölge şartlarına uyumlu verimi yüksek arı kolonileri oluşturulacaktır.
Modern kovan yapım atölyesi, temel petek üretim işletmesi, bal ormanı oluşturulması	Tokat'ta arıcılık araç gereçleri üretimi yoktur. Ballı Bitki yetiştirilmemektedir.	Her yıl 4000 Modern Kovan ve 20000 kg Temel Petek üretimi planlanmaktadır. Arı Ormanı (otsu bitkiler, çalı ve ağaçlar)kurulacaktır.
Polinasyon ile bitkisel üretime yapılan katkı	Arılar polinasyonda kullanılmamaktadır.	Polinasyonla bitkisel üretimde artış, kalite ve erken hasat sağlanacaktır.
Örtü altı alanlarındaki değişim	1049 da alanda örtü altı tarımı yapılmaktadır.	4000 da alanda örtü altı tarımı yapılması hedeflenmektedir.
Bağ alanlarındaki değişim	2017 yılı 5.938 ha bağ alanı mevcuttur.	Yıllık ortalama 150 ha artışla bağ alanlarının 6.850 ha alana çıkarılması planlanmaktadır.
Ceviz üretim alanlarındaki değişim	2017 yılı ceviz üretim alanı 1.756 hektardır.	Yıllık ortalama 200 ha artışla 3.000 ha alana çıkarılması hedeflenmektedir.
Yağlı tohumlu bitkilerin ekim alanlarının artırılması	Üretim alanı toplam üretimin %6'sını kaplamaktadır.	Üretim alanının %10'a çıkarılması hedeflenmektedir.
Genetik kaynaklar/biyo-çeşitliliğin muhafazası ve değerlendirilmesi	Tokat-Amasya illerinden domates, biber, bakla, fasulye, dereotu, kuru soğan, marul, bamya, kavun, balkabağı, beyaz baş lahana, pırasa, sebze genotip, kiraz, erik, elma, mahlep, vişne armut meyve genotipleri toplanmıştır. Tokat, Yozgat, Çorum illerinden 60 adet Üzüm tip ve çeşidi belirlenmiş ve koruma altına alınmıştır.	Kızılçık, kuşburnu genotipleri toplanacaktır. Asma genetik kaynakları Tokat, Çorum, Amasya, Sivas, Kayseri, Yozgat illerinde bulunan yöresel üzüm tip ve çeşitleri toplanmaya ve muhafaza altına alınmaya devam edecektir.

Tıbbi ve aromatik bitkiler üretim alanlarının artırılması	Tokat ilinde tıbbi ve aromatik bitkilerin üretimi yok denecek kadar azdır.	Tıbbi ve aromatik bitkilerin ekim alanlarının %10 artırılması planlanmaktadır.
Sertifikalı tohum kullanarak hububat üretimi yapılması	Hububat alanlarında sertifikalı tohum kullanım oranı yaklaşık %8'dir.	Sertifikalı tohum kullanım oranlarını %30 seviyesinde yükseltmek hedeflenmektedir.
Baklagil üretim alanının artırılması	Üretim alanlarının %9'unu kapsamaktadır.	Üretim alanlarını %15 artırmak hedeflenmektedir.
Organik tarım ve iyi tarım üretici sayısının ve alanının artırılması	572 üretici ile 15.990 da alanda organik tarım ve 428,03 da alanda iyi tarım uygulamaları yapılmaktadır.	1000 üretici 21.000 da alanda organik tarım yapılması ve 10.000 da alanda iyi tarım uygulamaları hedeflenmektedir.
Coğrafi işaret ve geleneksel ürünlerin tanıtımı ve tescili	6 adet ürün tescili yapılmıştır (Tokat Kebabı, Zile pekmezi, Niksar cevizi, Turhal yoğurtmacı, Erbaa narince bağ yaprağı, Zile kömesi) 2017 yılı içerisinde Ankara'da 2 adet toplantı gerçekleştirilmiştir.	Tescili Yapılması Öngörülen ve Planlanan 31 adet ürünün tescili ve tanıtılması Tokat ilinde gerçekleştirilmesi planlanan 2 adet toplantı 1 adet geleneksel gıda sempozyumu planlanmaktadır.
Biyogaz teknolojisi kullanımı	Mevcut durumda biyogaz tesisi ile ilgili bir proje uygulaması mevcut değildir.	En az 1 köyde pilot proje uygulaması, Minimum 100 kW kurulu güce sahip biyogaz tesisi kurulması, Minimum 300 baş büyükbaş hayvan kapasiteli, birleştirilmiş ahır sistemi ve buna bağlı biyogaz elektrik üretim tesisi oluşturmak planlanmaktadır.

8. SORUMLU KURULUŞLAR- PAYDAŞ ANALİZİ

Tablo 24- Paydaş Analizi

Paydaş Türü	Paydaş Adı
Birincil Paydaşlar	Üreticiler Kırsal Toplum
İkincil Paydaşlar	İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü Orta Karadeniz Geçit Kuşağı Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü Ziraat Odası Veteriner Hekimleri Odası Sulama Birlikleri Üretici Birlikleri Yetiştirici Birlikleri Tarımsal Kooperatifler Orman İşletme Müdürlüğü DSİ
Kilit Paydaşlar	GOÜ Belediyeler TKDK STK OKA DOKAP İŞKUR KOSGEB İl Özel İdaresi Ticaret Borsası Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Tarım Reformu Genel Müdürlüğü

Tarım ve kırsal kalkınmaya yönelik eylemlerden doğrudan olumlu ya da olumsuz etkilenecek olanlar birincil paydaşlardır. Aynı zamanda **birincil paydaşlar**, temel yararlanıcılarıdır. Temel yararlanıcılar ise hedef gruplar ve nihai yararlanıcılarıdır. Hedef gruplar üreticiler olup eylemlerin sonuçlarından doğrudan etkilenen grup veya varlıklardır. Nihai yararlanıcılar ise, eylemlerin hedeflere ulaşması ile gerçekleştirilen etkiden uzun dönemde yararlananlar olup kırsal toplumun tamamını temsil eder.

İkincil paydaşlar, birincil paydaşlara hizmet sağlamada aracılık edecek olanlardır.

Kilit paydaşlar ise, ikincil paydaşların hizmetlerinde destek sağlayacak olan kurum ve kuruluşlardır.

9. EYLEM PLANI

EYLEMLER - TARIM ve KIRSAL KALKINMA						
Eylem No	Eylem Adı	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama - Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama	Performans Göstergesi
1	Arazi toplulaştırma ve tarla içi geliştirme hizmetlerinin yapılması	DSİ	Orta Karadeniz Geçit Kuşağı Tarımsal Araştırma Enstitüsü Md., Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, DSİ, İl Özel İdaresi	2018-2023	<p>- Tokat ilinde 8 Bölgede 113 Yerleşim alanında uygulama alanı ilanına yönelik etüt çalışmaları tamamlanarak 85.476 ha alanın Arazi Toplulaştırma (6 proje) çalışmaları başlatılmıştır.</p> <p>- 42 yerleşim yeri ve 27.267 ha alanın uygulama alanı etüdü tamamlanarak Tarım Reformu Genel Müdürlüğünce ihalesi beklenmektedir.</p> <p>- Arazi Toplulaştırmasına uygun 24.800 ha alanın etüt yapılması planlanmaktadır. Toplam 163.587 ha alanın Arazi Toplulaştırma çalışmalarının 2023 yılına kadar bitirilmesi hedeflenmektedir.</p>	<p>-Toplulaştırma alan miktarı</p> <p>-Tarla içi geliştirme hizmetlerinin sayısı ve alanı</p>

EYLEMLER - TARIM ve KIRSAL KALKINMA						
Eylem No	Eylem Adı	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama - Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama	Performans Göstergesi
2*	Su kaynaklarının planlı bir şekilde geliştirilmesi, dağıtılması ve kullanılması. Açık kanal sulama sisteminin basınçlı sisteme dönüştürülmesi	DSİ	GOÜ, İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Md., İl Özel İdaresi, Orta Karadeniz Geçit Kuşağı Tarımsal Araştırma Enstitüsü Md., DSİ, Yeşilirmak Havzası Sulama Birlikleri	2018-2023	-Suyun açık kanallar ile taşınımı sırasında oluşan kayıplar ve kaçakların yanında bir takım yerleşim yerlerinin ve çevrenin olumsuz etkileri (kirlenme ve buharlaşma) önlenerek, kullanılan sulama suyu kalitesi ve miktarı da muhafaza edilebilmesi düşünülmektedir. -Kapalı sisteme monte edilecek vana ve su saati ile gerek sistemin işletimi gerekse sulama suyunun ücretlendirmesi adil ve kolay olması, çiftçi istediği gün ve saatte sulama suyunu kullanma imkanına ve istediği sulama yönteminin gerektirdiği basınca ek bir pompaj maliyeti olmaksızın sahip olması, yılın tüm aylarında sulama suyuna ulaşımı, daha fazla alanın sulanması planlanmaktadır.	-Açık kanal sulama sisteminin basınçlı sulama sistemine dönüştürülmesi -Yaklaşık 210.000 da alanın basınçlı sulama yöntemi ile sulanması -Mevcut ana kanallara verilen 10 m ³ /saniyelik hatlar ile iletilmesi -Yeşil tarım/büyüme kapsamında sulama yönteminin kullanımı verimliliği

EYLEMLER - TARIM ve KIRSAL KALKINMA						
Eylem No	Eylem Adı	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama - Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama	Performans Göstergesi
3*	Meyve ve sebze ticaretinin standardizasyonunu sağlayarak rekabette güç kazandırma, meyve ve sebze ticaret merkezinin kurulması	İl Özel İdaresi	İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müd., Ziraat Odaları, Birlikler, OKA, TKDK, Merkez Sebze Üreticileri Birliği	2017-2023	Yaş sebze ve meyve hal kompleksi yatırımının gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Bu hal kompleksi ile birlikte, -Tarım ürünlerinin tarladan tesise nakil, tasnif, paketlenme, ambalajlama ve depolama standardizasyonunu sağlamak -İl Merkezi ve ilçelerde üretilen ürünleri mevcut olan kara, demir ve hava ulaşımı bağlantısı kurularak kargo taşımaçlığına uygun hale getirmek -Hal kompleksini akredite etmek -Ulusal ve uluslararası ticaret rekabetinde güç kazanmak hedeflenmektedir. -TKDK, meyve ve sebzelerin işlenmesine ve paketlenmesine ve en fazla 10000 m3 kapasitede soğuk hava deposu yatırımlarına %50 oranında hibe vermeye devam edecektir.	-2017-2019 yılları arası bina ve altyapı yatırımının tamamlanması -2020-2023 yılları arası tarım ürünlerinin tarladan tesise nakil, tasnif, paketlenme, ambalajlama ve depolama standardizasyonunu gerçekleştirerek hal kompleksinin işlerlik kazanması -Soğuk hava deposu sayısındaki değişim - Desteklenen Proje sayısı - Kullanılan hibe miktarı

EYLEMLER - TARIM ve KIRSAL KALKINMA						
Eylem No	Eylem Adı	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama - Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama	Performans Göstergesi
4*	Besi hayvanı pazarlama sorunlarının giderilmesi	Tokat Belediyesi	GOÜ, İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Md., Orta Karadeniz Geçit Kuşağı Tarımsal Araştırma Enstitüsü Md., İl Özel İdaresi, Turhal Belediyesi, Pazar Belediyesi, S.S. Turhal Pancar Ekiciler Kooperatifi, Tokat Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği, Diğer Üretici Birlikler.	2018-2023	<p>-Besi hayvanı yetiştiricilerinin pazarlama sorunlarının ortadan kaldırılması ve bölgenin hayvancılık pazarında Tokat ilinin cazibe merkezi olması hedeflenmektedir.</p> <p>-Bu amaçla canlı hayvan borsası oluşturulması düşünülmektedir.</p> <p>-Borsada olması gereken hayvan barınakları, satış müzayede salonları, bilgisayar sistemli borsa verileri, sosyal tesisleri, araç giriş çıkış dezenfeksiyon sistemleri vb. gibi sistemlerin olduğu AB standartlarında bir tesisin yapılması planlanmaktadır.</p> <p>-Borsada yaklaşık 50 kişiye istihdam sağlanması düşünülmektedir.</p>	<p>-Canlı hayvan borsası kurulmasına yönelik yatırımın tamamlanması</p> <p>-Borsada 50 kişinin istihdam edilmesi</p>

EYLEMLER - TARIM ve KIRSAL KALKINMA						
Eylem No	Eylem Adı	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama - Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama	Performans Göstergesi
5	Büyükbaş Hayvancılıkta Sürdürülebilir İşletmelerin Geliştirilmesi	İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü	İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Md., DOKAP, OKA, TKDK, İl Özel İdaresi, Süt Üreticileri Birliği, Damızlık Manda Yetiştiricileri Birliği, Tokat Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği.	2018-2023	<p>-İlde hayvancılık işletmelerinde sağım hijyeni, meme bakımı ve koruyucu tedbirlere dikkat edilmemesi nedeniyle süt sağıcılığı işletmelerinde yaygın bir şekilde görülen mastitis, pastorella, ibr, yanıkara, enteretoksemi'ye neden olan etmenler aşılama çalışmaları ile ortadan kaldırılabilmektedir.</p> <p>- Yetiştiricilerin eğitilmesi ve koruyucu tedbirlerin alınması ile süt sığırları işletmelerinde hastalık kaynaklı verim kayıpları önlenerek süt hijyeninin sağlanması hedeflenmektedir.</p> <p>-Klasik aile tipi işletmelerden modern işletmelere geçiş proje destekleriyle sağlanacaktır.</p> <p>-Buzbağı ölümlerinin önlenmesi için çalışmalar yapılacaktır.</p> <p>-Buzbağı ölümlerinin en sık yaşandığı yerleşim yerleri belirlenecektir.</p> <p>-1700 işletme ve 17 bin hayvan buzağı ölümlerinin</p>	<p>-İl genelinde her yıl yaklaşık 40.000 adet büyükbaş sığırın pastorella, yanıkara, entere oksemi ve Mastitis Hastalığından korunması</p> <p>-Yaklaşık 3 bin civarında hayvan ölümünün engellenmesi</p> <p>-Aşılama hayvan sayısı</p> <p>-Eğitilen ve kontrol tedbirleri uygulanan işletme sayısı</p> <p>-Eğitim çalışmaları ve katılan çiftçi sayısı</p> <p>-Buzbağı Biberonu ve Antiseptik Solusyonların Dağıtımı</p>

				<p>önlenmesi projesine dahil olacaktır.</p> <ul style="list-style-type: none"> -Böylece et ve süt üretiminin ve sürü sayısının artırılması hedeflenmektedir. -Manda yetiştiriciliği ve ıslahının geliştirilmesi ve manda ürünlerinin pazarlama imkanlarının artırılması hedeflenmektedir. -Manda yetiştiriciliğine başlayacak yatırımcılara yönelik hayvan refahı da düşünülerek 20 baş hayvan işletmesinin kurulması planlanmaktadır. -Özellikle manda sütü ve kaymak gibi ürünlerin organik marka halinde etiketlenerek gıda güvenliğine uygun şekilde değer fiyatına pazar bulabilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır. -Daha az doymuş yağ içeren manda etinin tüketimi için bilinçlendirme politikaları yürütülecektir. -Manda eti işleyen işletmelerin kurulması çalışmaları yürütülecektir. -Damızlık manda istasyonu kurulacaktır.	<ul style="list-style-type: none"> -8-10 bin buzağının işletmelerde kalması -Damızlık manda istasyonu bina ve altyapı yatırımının tamamlanması -Verimli ve kaliteli manda sürüsü oluşturulması
--	--	--	--	---	---

EYLEMLER - TARIM ve KIRSAL KALKINMA						
Eylem No	Eylem Adı	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama - Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama	Performans Göstergesi
6	Küçükbaş hayvancılığın geliştirilmesi	İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Md.	GOÜ, Tokat Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliği, İl Özel İdaresi, TKDK, Ziraat Odası	2019-2023	<p>-İrkların ıslah edilmesi, ortalama verimin (et,süt, döl verimi) artırılması, hayvan barınaklarının geliştirilmesi ve yenilenmesine yönelik üretici eğitimlerinin yapılması planlanmaktadır.</p> <p>-Küçükbaş Hayvan Islahı Ülkesel Projesi ve Soy Kütüğü Sistemlerine kayıtlı yetiştiricilere sigorta desteği sağlanması neticesinde, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın Damızlık Üretimi artırma politikası desteklenecektir.</p> <p>-Pedigri kaydı tutulmuş küçükbaş hayvanların verim özelliklerinde Üretimi teşvik edilecektir.</p> <p>-Küçükbaş hayvancılığa yönelik yatırımlara TKDK tarafından %40-%70 oranında hibe desteği verilmeye devam edecektir. Destek kapsamında hayvan ağıllarının inşası ve makine ekipman alımı yer almaktadır.</p>	<p>-Dağıtılan damızlık sayısı</p> <p>- Üretici eğitimleri sayısı</p> <p>-Islah edilmiş hayvan sayısı</p> <p>- Ortalama verimin (et, süt, döl verimi) artışı</p> <p>-Pedigri kaydı tutulmuş küçükbaş hayvanların verim özelliklerinde değişim</p> <p>-Barınak modernizasyonu yapılan ağıl sayısı</p> <p>-Doğum döneminde kuzu/oğlak kayıp oranı/sayısı</p>

EYLEMLER - TARIM ve KIRSAL KALKINMA

Eylem No	Eylem Adı	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama - Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama	Performans Göstergesi
7	Çayır mera ve yem bitkileri üretiminin geliştirilmesi	il Gıda ve Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü	GOÜ, Orta Karadeniz Geçit Kuşağı Tarımsal Araştırma Enstitüsü Md.	2018-2023	<p>-Çayır mera alanlarında uygun ıslah yöntemlerinin belirlenmesine yönelik projelerin desteklenmesi hedeflenmektedir.</p> <p>-Orman vasfını yitirmiş Hazine arazilerinin Meraya aktarılması sağlanarak, mera alanları artırılması hedeflenmektedir</p> <p>-Tokat ili hayvancılığının geliştirilmesinde çözülmesi gereken en önemli sorunlardan biri kaliteli, ucuz ve bol kaba yem ihtiyacının düzenli karşılanması olduğu için %50 destekli 100 ton fiğ, 35 ton silajlık mısır, 200 ton yonca, 20 ton korunga tohumu ve 12 ton yem bezelyesi dağıtımı yapılacaktır.</p>	<p>-Çayır mera yem bitkileri alanlarında gözlemlenecek değişim</p> <p>- Çayır mera yem bitkileri alanlarında kalite, üretim ve verimlilik artışı</p>

EYLEMLER - TARIM ve KIRSAL KALKINMA

Eylem No	Eylem Adı	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama - Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama	Performans Göstergesi
8*	Arıcılığın geliştirilmesi	İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü	GOÜ, TKDK, Orman İşletme Müdürlüğü, Arı Yetiştiricileri Birliği, Bal Üreticileri Birliği, Gıda Kont. Laboratuvar Müd.	2018-2023	<p>-Ana arı üretim işletmesi kurulması, modern kovan yapım atölyesi, temel petek üretim işletmesi, bal ormanı oluşturulması hedeflenmektedir.</p> <p>-Tokat arı ekotipi ıslah edilecektir.</p> <p>-Polinasyon ile bitkisel üretimde verim ve kalite artırılabilecektir.</p> <p>-Zirai mücadele ilaçlarından arı kolonilerinin zehirlenmesinin önlenmesi için tanıtım ve bilgilendirmenin yapılması hedeflenmektedir.</p> <p>-Tokat balının kalite kriterleri araştırılarak kaliteyi artıracak tedbirler konusunda arıcular eğitilecek ve katkısız doğal bal üretimi teşvik edilecektir.</p> <p>-Arıcılık ve arı ürünlerinin (Bal, Polen, propolis, Arı sütü, Arı zehiri) üretimi ve pazarlanması hakkında eğitimler verilecek ve arı yetiştiricileri bilinçlendirilerek ürününe pazar bulabilecektir.</p> <p>-Tokat'a ait Topçam bal markasının tanıtımı (Broşür, bilbor., yazılı ve görsel basın) yapılması ve internet satış mağazası oluşturulacaktır.</p> <p>-TKDK'nın arıcılık ekipmanları, depolama tesisleri ve bal ürünleri paketleme tesislerine %65 oranında hibe destekleri devam edecektir.</p>	<p>-Kaliteli ana arılarla ıslah edilmiş en az 40 bin arılı kovan.</p> <p>-Faaliyette olan Ana Arı Üretim İşletmesi, Kovan Yapım Atölyesi, Temel Petek Üretim İşletmesi ve en az 1 adet Arı Ormanı.</p> <p>-Bal Üretimi mevcut 500 ton olan üretimin 2000 tonun üzerine çıkması</p> <p>- Arı ekotipi ıslah çalışmaları düzeyi</p> <p>-Polinasyon ile bitkisel üretime yapılan katkı</p>

EYLEMLER - TARIM ve KIRSAL KALKINMA						
Eylem No	Eylem Adı	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama - Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama	Performans Göstergesi
9.1.	Bitkisel üretimde verimlilik ve etkinliği artırmak - Sertifikalı tohum ve fide-fidan kullanımının sağlanması -	il Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü	GOÜ, TKDK, STK, OKA, Ziraat Odası, İl Özel İdaresi, Orta Karadeniz Geçit Kuşağı Tarımsal Araştırma Enstitüsü Md, Üretici birlikleri	2018-2023	<p>-Uygun bitki çeşitlerinin tohum, fide ve fidanlarının sertifikalı üretimi ve kullanımını teşvik edilecektir.</p> <p>-Münavebe sistemi düzeltilecektir.</p> <p>-Verim ve kalite kayıplarının önüne geçilecektir.</p> <p>-Kalite kriterlerini artırmak ve sanayiye yönelik üretim yapmak için bölgeye uygun hastalıktan ari çeşitlerin deneme ve belirlenmesi çalışmaları devam ettirilecektir.</p> <p>-Sertifikalı tohum kullanarak özellikle buğday ve nohut alanlarının verim ve kalitesi artırılabilecektir. Böylece nadas alanlarının daraltılması yoluna da gidilecektir.</p> <p>-TKDK'nın fide-fidan yetiştiriciliği yapmak isteyen gerçek ve tüzel kişilere hibe desteği devam edecektir.</p>	<p>-Dağıtılan tohum-fide-fidan sayısı</p> <p>-Tohum-fide-fidan işletmeleri sayısındaki değişim</p> <p>-Sertifikalı tohum ve fide-fidan kullanarak üretim yapan çiftçi sayısı</p> <p>- Sertifikalı tohum ve fide-fidan kullanarak üretim yapılan alan</p>

EYLEMLER - TARIM ve KIRSAL KALKINMA						
Eylem No	Eylem Adı	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama - Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama	Performans Göstergesi
9.2.*	Bitkisel üretimde verimlilik ve etkinliği artırmak - Örtü altı yetiştiriciliğin in geliştirilmesi	il Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü	GOÜ, Orta Karadeniz Geçit Kuşağı Tarımsal Araştırma Enstitüsü Md, Üretici Birlikleri, TKDK	2018-2023	-Örtü altı alanı ve üretimini artırmak suretiyle açık alan üretimindeki risklerin en aza indirilmesi düşünülmektedir. -Üretimin yıl içerisinde yayılması ekonomik katma değer yaratılması planlanmaktadır. -TKDK'nın serada Tıbbi aromatik bitki yetiştiriciliği, fide-fidan yetiştiriciliği veya süs bitkisi yetiştiriciliği yapmak isteyen gerçek ve tüzel kişilere hibe desteği devam edecektir.	Tokat çiftçisinin eğilimi ve Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı başta olmak üzere farklı kurumların destekleme programları çerçevesinde; özel, kamu - özel yatırımları ile sera tanımı 4000 da sera varlığına ulaşmak.

EYLEMLER - TARIM ve KIRSAL KALKINMA						
Eylem No	Eylem Adı	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama - Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama	Performans Göstergesi
9.3.*	Bitkisel üretimde verimlilik ve etkinliği artırmak - Bağcılığın geliştirilmesi-	İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü	GOÜ, Orta Karadeniz Geçit Kuşağı Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müd, Üretici Birlikleri, İl Özel İdaresi, DOKAP	2018-2023	<p>-Tokat ili bağ alanları varlığını arttırmak</p> <p>-Tokat'a özgü ürünlerde markalaşmayı sağlamak</p> <p>-Turhal ilçesine kurulan Veli Efendi Örnek Bağı ile bağda yer alan ürün işleme ve eğitim tesisi bir pilot projedir. Bu tesisin verimlilik ve performansı, bölgede diğer projelere yol gösterecektir.</p> <p>-Turhal İlçesi Necip köyündeki pilot tesise benzer birimlerin Kırsal kalkınma ve Agro Turizm kapsamında Emirseyit, Üzümlören, Gökçeli, Doğanyurt, Bağpınar Köyü gibi değişik yerleşimlerde faaliyete geçmesi hedeflenmektedir.</p>	<p>-ile girecek aşılı asma fidanı sayısı</p> <p>-Dağıtım yapılan asma fidanı sayısı</p> <p>-İldeki bağ alanlarının artışı</p>

EYLEMLER - TARIM ve KIRSAL KALKINMA						
Eylem No	Eylem Adı	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama - Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama	Performans Göstergesi
9.4.	Bitkisel üretimde verimlilik ve etkinliği artırmak - Ceviz yetiştiriciliğinin geliştirilmesi-	İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü	GOÜ, Orta Karadeniz Geçit Kuşağı Tarımsal Araştırma Enstitüsü Md, Üretici Birlikleri, İl Özel İdaresi	2018-2023	Son yıllarda yerli çeşitlerden daha geç uyanan, dolayısıyla ilkbaharın son donlarından etkilenmeyen, daha verimli olması ve geniş rakım aralıklarına uyumluluğu dolayısıyla popülarlığı hızla artan tescilli yabancı çeşitlerin bölgemize girişlerinin sağlanmasıyla, "Kapama Ceviz Tesisleri" oluşturmak	-İlde ceviz üretimi yapılan arazi miktarının artırılması -İle giren tescilli yabancı ceviz çeşidi miktarı

EYLEMLER - TARIM ve KIRSAL KALKINMA						
Eylem No	Eylem Adı	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama - Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama	Performans Göstergesi
9.5.	Bitkisel üretimde verimlilik ve etkinliği artırmak - Yağlı tohumlu bitkiler yetiştiriciliğinin geliştirilmesi-	İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü	GOÜ, İl Özel İdaresi, Orta Karadeniz Geçit Kuşağı Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müd, TKDK, STK, İl Özel İdare, OKA, Özel	2018-2023	-Ayciçeği (çerezlik ve yağlık), aspir, kanola ve keten (yağlık) gibi yağlı tohumlu bitkilerin yetiştirilmesi -Yetiştiriciliği yapılanların uygun çeşitlerin kullanılarak verimliliğinin artırılması ve sektörün istediği özelliklere sahip hammadde ihtiyacının karşılanması -Kışık yetiştiricilikle ikinci ürün tarımına alan açılması	-Yağlı tohumlu bitkilerin ekim alanlarının %10 artırılması -İkinci ürün tarımına yönelik eğitim sayısı -İkinci ürün tarımına yönelik eğitimlere katılan kişi sayısı

				Sektör Kuruluşları, İhracatçı Kuruluşlar, Ziraat Odası.			-Kışlık kanola ve aspir üretimine uygun alanların değerlendirilmesi -Yazlık keten üretiminin yapılması -Ayçiçeği tarımının daha da yaygınlaştırılması -Ekim nöbeti sistemlerinin iyileştirilmesi konularında çalışmalar devam ettirilecektir.	-Kışlık ve yazlık üretim alanlarındaki artış
--	--	--	--	---	--	--	--	--

EYLEMLER - TARIM ve KIRSAL KALKINMA

Eylem No	Eylem Adı	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama - Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama	Performans Göstergesi
10*	Tıbbi ve aromatik bitkilerin yetiştiriciliğinin geliştirilmesi	İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü	GOÜ, İl Özel İdaresi, Orta Karadeniz Geçit Kuşağı Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müd, TKDK, STK, İl Özel İdare, Yerel Belediyeler	2018-2023	-Yörede nane, kekik, adaçayı, çörek otu, rezene, kişniş, kimyon, reyhan, gøjiberi ve lavanta gibi bitkilerin sektörün istekleri doğrultusunda üretiminin yapılması -Tanıtım ve satış alanı (pazar alanı) oluşturulması -Çoğaltım materyalinin üretilmesi, üretim tekniklerinin geliştirilmesi -Kuşburnu, ıhlamur ve karparı gibi doğal yetişen bitkilerden yararlanmanın daha üst düzeylere çıkartılması -Çiftçilere yapılan proje ve çalışmalarla gereken materyal temininde kolaylık sağlanması - Koleksiyon parselinin oluşturulması -Tıbbi aromatik bitkilerin korumaya alındığı sera oluşturulması	-Ekim alanlarının %10 artırılması -Üretim tekniklerinde sağlanacak iyileştirme -Doğal yetişen bitkilerin kültüre alınma oranlarının artırılması -Üretim teknikleri, pazar durumu konularında verilecek eğitim sayısı -Üretim teknikleri, pazar durumu konularında verilecek eğitime katılan çiftçi sayısı -500 m ² kapalı sera

									-Kaliteli ürün için kültüre alınmış ve sertifikalandırılmış çeşitlerin arttırılması planlanmaktadır. -TKDK'nın serada ve açık alanda Tıbbi aromatik bitki yetiştiriciliği yapmak isteyen gerçek ve tüzel kişilere kurulum maliyetlerinin %65'i oranında hibe desteği devam edecektir.	kurulumu -300 m ² satış alanı ve tanıtım bürosunun kurulması
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

EYLEMLER - TARIM ve KIRSAL KALKINMA

Eylem No	Eylem Adı	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama - Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama	Performans Göstergesi
11	Sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak, yeşil büyüme hedeflerini gerçekleştirmek	il Gıda ve Tarım Hayvancılık Müdürlüğü, Orta Karadeniz Geçit Kuşağı Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müd.	GOÜ, TKDK, STK, OKA, DOKAP, Ziraat Odası, İl Özel idaresi, Sertifikasyon Kuruluşları, Belediyeler, Orta Karadeniz Geçit Kuşağı Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müd,	2018-2023	-"Solucan gübresi üretiminin yaygınlaştırılması projesi" uygulamaya geçirilerek toprak düzenleyici ve doğal bitki besleme materyalinin elde edilmesiyle sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması planlanmaktadır. - Proje, Eko-verimlilik ve temiz üretim ile ilgili başlatılan projelerden birisidir. Eğitimlerle üretici bilinci artırılarak destekler verilecektir. -Organik tarım ve iyi tarım uygulamaları geliştirilecektir. -Organik - İyi Tarım lokasyonları ve turizm köyleri oluşturarak üretim yapan işletmeler yaygınlaştırılacaktır. -Tüketiciye güvenilir, sağlıklı ve kaliteli ürünler sunarak tüketici bilincini oluşturmak planlanmaktadır. -Atıkların yerinde ve doğru toplanması, yeniden	-Solucan gübresini benimseyen üretici oranı -Kurulan gübre üretim tesisi sayısı -Dağıtılan solucan ve solucan yemi miktarı -Her üreticinin ortalama 30 ton solucan gübresi üretmesi -Organik Tarım havzalarının oluşturulması -Organik köylerin oluşturulması -Organik tarım ve iyi tarım üretici sayısını arttırmak -Organik ve iyi tarım ürün semt pazarları oluşturmak

					kazanımı için biling düzeyi artırlacaktır. -Genetik kaynaklar/biyo-çeşitliliğin muhafazası ve değerlendirilmesi için çalışmalar yapılacaktır. - Mevcut bitki genetik kaynaklarının temel olarak ekotipleri toplanacaktır. -Kaynakların korunması sürdürülebilir kullanımı ile kaynakların kullanımından doğacak yararların paylaşımına yönelik projeler desteklenecektir.	-Enstitü arazilerinde oluşturulmuş olan tarla gen bankalarında ve toplanmış olan tohum örneklerini temel (uzun süreli) ve aktif (kısa ve orta süreli) koleksiyonlar halinde saklama dolaplarında muhafaza etmek
--	--	--	--	--	--	---

EYLEMLER - TARIM ve KIRSAL KALKINMA

Eylem No	Eylem Adı	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama - Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama	Performans Göstergesi
12	Tarımda genç girişimci kadınların güçlendirilmesi	İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü	GOÜ, TKDK, STK, OKA, Ziraat Odası, İŞKUR, KOSGEB	2018-2023	-"Tarımda Genç Girişimci Kadınlar Güçleniyor" projesi Tokat İlinde başlamış olup, kırsal alanda yaşayan ve yoğun olarak tarımın içinde yer alan 18-40 yaş genç kadınlara yönelik eğitimlere devam edilecektir. -Program ile kırsal alanda genç kadınlara yönelik sürdürülebilir iş olanaklarının yaratılması, mevcut istihdam olanaklarının korunması, bu sayede kırsal alanların ekonomik faaliyet düzeylerinin artırılması, kırsal nüfusun azalmasının önlenmesine katkıda bulunulması ve farkındalık yaratılması planlanmaktadır. -Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri, Proje Pazarı ve yarışmalar düzenlenecek etkinlikler arasındadır.	-Proje pazarı, yarışmalar vb düzenlenecek etkinlik sayısı -Proje pazarı, yarışmalar vb düzenlenecek etkinliklere katılan kadın sayısı -Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sayısı -Girişimcilik eğitimi alan kadın sayısı -Girişimcilik projeleri sayısı -Projelerini uygulamaya geçiren kadın sayısı

								-TKDK'nin verdiği desteklerde, 40 yaşında altında ve/veya kadın olan girişimcilere hazırladıkları projelerde öncelik tanınmaktadır.	-TKDK'na proje sunan kadın sayısı -TKDK'dan hibe desteği alan kadın sayısı
--	--	--	--	--	--	--	--	---	---

EYLEMLER - TARIM ve KIRSAL KALKINMA

Eylem No	Eylem Adı	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama - Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama	Performans Göstergesi
13	Yazılım Destekli Bitkisel Ürünlerin Üretim Kontrolünün Geliştirilmesi	İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü	Ziraat Odası, Birlikler, OKA, TKDK, GOÜ	2018-2023	-Pestisit kullanımının azaltılmasının teşvik edilmesi amacıyla çiftçi eğitimleri düzenlenmesi -Bayiden çıkışı yapılan ürünün kullanıcı kaydı ve parsel büyüklüğü vb bilgilerle ilaç kullanımı takip edilerek, aşırı ve yanlış kullanımın önüne geçilmesi	-Katılan üretici sayısı -Kullanıcı bilgilerinin yer aldığı yazılım programının etkin kullanılabilirliği -Yazılım programının izlenebilirliğinin etkinliği

EYLEMLER - TARIM ve KIRSAL KALKINMA

Eylem No	Eylem Adı	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama - Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama	Performans Göstergesi
14*	Coğrafi İşaret ve Geleneksel Ürünlerin Tanıtımı ve Tescili	İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü	Ziraat Odası, Birlikler, OKA, TKDK, GOÜ	2018-2023	-Üreticilere koruma sağlama, pazarlama olanaklarını artırması ve ekonomik getiri sağlayarak kırsal kalkınmayı desteklemesi amacıyla coğrafi işaret taşıyan ürünlerin tanıtımı -Coğrafi işaret korumasının sağladığı ve sağlayabileceği ekonomik avantajlar konusunda	-Etkinliğe katılan kamu kuruluşları, özel sektör ve üretici sayısı -Tescilli Yapılması Öngörülen ve Planlanan 31 adet ürünün tescilli ve tanıtılması

						üreticilerin yer aldığı bölge bazı bir toplantı, sempozyum ve çalıştay yapılması	- Tokat ilinde gerçekleştirilmesi planlanan 2 adet toplantı - 1 adet geleneksel gıda sempozyumu
EYLEMLER - TARIM ve KIRSAL KALKINMA							
Eylem No	Eylem Adı	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama - Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama	Performans Göstergesi	
15*	Biyogaz teknolojisi kullanımının yaygınlaştırılması	İl Özel İdaresi	OKA, İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Md., DOKAP	2018-2023	- Hayvancılık işletmelerinde, lisanssız elektrik üretimine yönelik biyogaz teknolojisinin kullanımının yaygınlaştırılması - Elektrik üretiminin yanı sıra, çevre sağlığına ve daha kaliteli çiftlik gübresi elde edilmesine katkı sağlanması - Uygun köylerin tespit edilmesi - Fizibilite çalışmalarının yapılması - Pilot projelerin geliştirilmesi	- En az 1 köyde pilot proje kapsamında uygulama yapılması - Minimum 100 kw kurulu güce sahip biyogaz tesisi kurulması - Minimum 300 baş büyükbaş hayvan kapasiteli, birleştirilmiş ahır sistemi ve buna bağlı biyogaz elektrik üretim tesisi oluşturulması - Hazırlanan fizibilite raporu sayısı - Desteklenen proje sayısı - Kullanılan hibe miktarı - Sistemlerden elde edilen toplam elektrik miktarı (kWh)	

10. GÖRÜŞ VE ÖNERİLER

Türk tarım sektörü stratejik bir sektör ve reel bir sektördür. Sürdürülebilir kalkınma hedefini başarmak için, tarım sektöründe var olan sorunların çözülmesi, tarım işletmelerinin yeter gelirli işletme büyüklüklerine ulaşması gerekmektedir.

Böyle olduğu takdirde; tarım ve kırsal kalkınmada uygulanmaya çalışılan ancak sektörün sorunlarına takılan yeni fikirler, yeni stratejiler ve uygulamalar içeren sosyal, teknolojik ve yönetsel inovasyon süreci daha etkin ve verimli yürütülebilecektir.

Bu kapsamda gelecekte tarım ve kırsal kalkınmada sosyal, teknolojik ve yönetsel inovasyon örnekleri

- Çiftlik hayvanları biyometrisi

(hayvanların hızla tanımlanıp takip edilebilmesini sağlayan inovasyonlar)

*Elektronik ve biyometrik kimliklendirme (Burun baskısı, DNA analizi, Retina desenleri, yüz tanıma ve iris desenleri gibi)

*Hayvan ve işletme orjinine kadar izlenebilirliği

- Tarımda enerji ihtiyacına yönelik yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı

* Güneş panelleri, yeraltı suları, rüzgar, biyogaz, biyokütle yöntemlerinden yararlanılarak üreticilerin kendi enerjisini üretmesi

- Uydularla haritalama

* Üretim planlamasının daha etkin yapılması, ürünün büyüme aşamalarının izlenebilmesi, en uygun hasat zamanının belirlenmesi

- Ekipman telematiği

* Telematik teknolojisi işletme ve alanındaki ekipmandan gelen bilgileri toplayıp yönetme

*Çiftçilerin performansı değerlendirmesini ve sorunları uzaktan teşhis etmesini sağlama

*Hasat verimi bilgilerine dayanarak teslimat lojistiğini verimli olarak ayarlama

- Akıllı seralar

*Sıcaklık sensörleri, bulut bilişim sistemi

*Ürünlerin büyümesi için doğru sıcaklık

*Dikey çiftçilikle daha az alandan daha fazla verime ulaşabilme

- Eko Köylerin oluşturulması

*Sürdürülebilirlik kriterlerini 5 ölçütünü (sosyal, kültürel, ekonomik, ekolojik ve bütüncül sistem tasarımı) taşıma

*İzleme ve geliştirme

*Eko-köy topluluğunun biyolojik alanları içerisinde organik gıdalar yetiştirme

*Doğal ve yerel malzemelerin kullanıldığı, yerel mimari geleneklerinin uygulandığı yaşam alanları yaratma

*Köy tabanlı yenilenebilir entegre enerji sistemlerini kullanma

*Ekolojik iş dünyası prensipleri (yerel yeşil iş)

*Biyolojik çeşitliliği ve kırsal mirası koruma, teşvik etme

11. KAYNAKLAR

- Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, 2014. Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2014-2020), [http://kkp.tarim.gov.tr/sp/Ulusal_kirsal_kalkinma_stratejisi%20\(2007-2013\).pdf](http://kkp.tarim.gov.tr/sp/Ulusal_kirsal_kalkinma_stratejisi%20(2007-2013).pdf)
- Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2015. Kırsal Kalkınma Eylem Planı (2015-2018), Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı, 2013. Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı 2014-2018, Ankara. [http://kkp.tarim.gov.tr/sp/Onuncu%20Kalk%C4%B1nma%20Plan%C4%B1\(2014-2018\).pdf](http://kkp.tarim.gov.tr/sp/Onuncu%20Kalk%C4%B1nma%20Plan%C4%B1(2014-2018).pdf)
- Kalkınma Bakanlığı, 2015. Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı 2014-2018, Öncelikli Dönüşüm Programları, Ankara. http://odop.kalkinma.gov.tr/dokumanlar/ODP_TOPLU_KITAP_yeni%20yapilan%2004122015.pdf
- Kalkınma Bakanlığı, 2015. Doğu Karadeniz Projesi (DOKAP) Eylem Planı (2014-2018).
- Kalkınma Bakanlığı, 2016. Orta Vadeli Program 2017-2019, Ankara. [http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Yaynlar/Attachments/722/Orta%20Vadeli%20Program%20\(2017-2019\).pdf](http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Yaynlar/Attachments/722/Orta%20Vadeli%20Program%20(2017-2019).pdf)
- TC Başbakanlık, 2016. 65. Hükümet Programı, 24 Mayıs 2016, Ankara.
- TEPAV, 2017. Tarım Faaliyetlerinin Etkinleştirilmesi Raporu Hakkında. http://www.tepav.org.tr/tr/blog/s/5894/Tarim+Faaliyetlerinin+Etkinlestirilmesi+Raporu+hakkinda_
- TKDK, 2017. TKDK Tokat İl Koordinatörlüğü Kayıtları, Tokat.
- Tokat İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2014. Tokat İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü 2015-2019 Strateji Belgesi, Tokat.
- Tokat İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2014. Tokat İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü 2015-2019 Strateji Eylem Planı, Tokat.
- Tokat İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2017. 23 Proje İle 2023 Tokat Tarım Hedefleri, Tokat İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü Dökümanı, Tokat.
- Tokat İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2017. Tokat Tarımına İlişkin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanına Hazırlanan Sunu, Tokat.
- Tokat İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2017. Tokat İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü Faaliyet Raporu, Tokat.
- Tokat İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2018. Tokat İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü Faaliyet Raporu, Tokat.
- TÜİK, 2017. ADNKS. http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059
- TÜİK, 2018. Temel İstatistikler. <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>
- TÜBİTAK, 2004. Ulusal Bilim ve Teknoloji Politikaları 2003-2023 Strateji Belgesi, Versiyon 19,2Kasım2004. https://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/vizyon2023/Vizyon2023_Strateji_Belgesi.pdf
- Yeşilirmak Havzası Kalkınma Birliği, 2017. Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi. <http://www.yesilirmak.org.tr/yhgp.html>

ORTA KARADENİZ KALKINMA AJANSI
MIDDLE BLACK SEA DEVELOPMENT AGENCY

A Samsun Organize Sanayi Bölgesi Yaşardoğu Cad.
No: 62 Tekkeköy/SAMSUN
T 0 362 431 24 00
F 0 362 431 24 09
W www.oka.org.tr
E info@oka.org.tr
Twitter /okaorgtr
F /OrtaKaradenizKalkinmaAjansi

AMASYA YATIRIM DESTEK OFİSİ

Dere Mah. İğneci Baba Sk. No:30 AMASYA
T. 0 (358) 212 69 66 F. 0 (358) 212 69 65

ÇORUM YATIRIM DESTEK OFİSİ

A. Karekeçili Mah. Gazi Cad. No:1 Çorum Valiliği A Blok Kat:3 ÇORUM
T. 0 (364) 225 74 70 F. 0 (364) 225 74 71

SAMSUN YATIRIM DESTEK OFİSİ

Samsun Organize Sanayi Bölgesi Yaşardoğu Cad.
No: 62 Tekkeköy/SAMSUN
T. 0 (362) 431 24 00 F. 0 (362) 431 24 09

TOKAT YATIRIM DESTEK OFİSİ

Kabe-i Mescit Mahallesi Bekir Paşa Sokak No: 11 MERKEZ / TOKAT
T. 0 (356) 228 93 60 F. 0 (356) 228 97 60